

Osiedlenie przestrzenne i warunki mieszkaniowe imigrantów: przykład białoruskich imigrantów w Białymstoku w świetle danych pozyskanych na Facebooku

MARK NARBUT¹

ORCID: 0000-0003-2549-9461

Uniwersytet w Białymstoku

Abstrakt

W artykule przedstawiono wyniki badania eksploracyjnego mającego na celu określenie przestrzennych aspektów osiedlania się i warunków mieszkaniowych białoruskich imigrantów w Białymstoku. Badanie zostało zrealizowane metodą sondażu on-line wśród członków dwóch grup białoruskich imigrantów na Facebooku. Aktualność tego artykułu wynika z następujących powodów: po pierwsze, Białystok to duże miasto znajdujące się w pobliżu polsko-białoruskiego pogranicza, gdzie liczba zarejestrowanych białoruskich imigrantów jest jedną z najwyższych w Polsce; po drugie, badanie przestrzennych aspektów osiedlania się i warunków mieszkaniowych imigrantów jest ważnym elementem analizy adaptacji i integracji imigrantów w nowym miejscu osiedlenia się. Główne pytania badawcze brzmiały: Czy istnieje dobrowolna koncentracja przestrzenna białoruskich imigrantów w Białymstoku? Jakie są warunki mieszkaniowe białoruskich imigrantów w Białymstoku? Analiza danych uzyskanych z sondażu on-line wykazała, że osadnictwo przestrzenne białoruskich imigrantów w Białymstoku charakteryzuje się umiarkowaną dobrowolną koncentracją w centrum miasta oraz na osiedlach przyległych do centrum. Określony charakter osadnictwa białoruskich rezydentów w Białymstoku jest wyjaśniony przez specyficzną morfologię rozwoju miejskiego i preferencje imigrantów. Warunki mieszkaniowe białoruskich imigrantów w Białymstoku zostały określone jako spełniające ich kryteria i odpowiadające ich preferencjom, nie różniące się znacząco od warunków mieszkaniowych przeciętnego autochtonicznego mieszkańca miasta, co sprzyja ułatwieniu procesu adaptacji w nowym środowisku i dalszej integracji ze społeczeństwem przyjmującym.

Słowa kluczowe: osiedlenie przestrzenne, warunki mieszkaniowe, białoruscy imigranci, Białystok.

¹ Kontakt: m.narbut@uwb.edu.pl

Spatial Settlement and Housing Conditions of Immigrants: the Example of Belarusian Immigrants in Białystok in Light of Data Obtained on Facebook

The article presents the results of an exploratory study to determine the spatial aspects of settlement and housing conditions of Belarusian immigrants in Białystok. The study was carried out using an online survey method among members of two groups of Belarusian immigrants on Facebook. The timeliness of this article is due to the following reasons: first, Białystok is a big city located near the Polish-Belarusian border, where the number of registered Belarusian immigrants is one of the highest in Poland; second, the study of spatial aspects of settlement and housing conditions of immigrants is an important element in the analysis of adaptation and integration of immigrants in the new place of settlement. The main research questions were: is there a voluntary spatial concentration of Belarusian immigrants in Białystok? What are the housing conditions of Belarusian immigrants in Białystok? Analysis of the data obtained from the online survey showed that the spatial settlement of Belarusian immigrants in Białystok is characterized by a moderate voluntary concentration in the city center and in settlements adjacent to the center. The specific nature of the settlement of Belarusian residents in Białystok is explained by the specific morphology of urban development and immigrants' preferences. The housing conditions of Belarusian immigrants in Białystok were identified as meeting their criteria and corresponding to their preferences, not significantly different from the housing conditions of the average autochthonous resident of the city, which is conducive to facilitating the process of adaptation in the new environment and further integration into the host society.

Keywords: spatial settlement, housing conditions, Belarusian immigrants, Białystok.

1. Wprowadzenie

Przystąpienie Polski do Unii Europejskiej w 2004 roku doprowadziło do zainicjowania tzw. migracji poakcesyjnych, które miały charakter zarobkowy i były związane z dostępnością nowych rynków pracy dla polskich obywateli oraz z adaptacjami systemowymi w kraju pochodzenia (Kaczmarczyk 2010; 2014; Anacka, Okólski 2014; Szast 2016). W efekcie na początku XXI wieku Polska stanęła w obliczu zjawiska silnej emigracji, zyskując wizerunek kraju emigracyjnego wśród „starych” krajów członkowskich UE (Okólski 2011: 6–7; Lesińska, Okólski 2013: 7). Jednak na przestrzeni ostatnich dwudziestu lat nastąpiły znaczące zmiany w procesach migracyjnych z/do Polski – pojawiła się tendencja do powrotu emigrantów poakcesyjnych, doszło do znacznego wzrostu napływu imigrantów do Polski (zwłaszcza z Ukrainy i Białorusi) – co skutkowało zniwelowaniem rozbieżności między odpływem a napływem ludności, wpływając tym samym na kształtowanie się dodatniego salda migracji (Okólski 2021a; 2021b).

Biorąc pod uwagę wyżej opisany kontekst, coraz mniej zasadne staje się nazywanie Polski krajem emigracyjno-imigracyjnym (Górny i in. 2010), jak również krajem przyszłej imigracji (Górny, Kaczmarczyk 2019: 358; Brunarska, Kaczmarczyk, Piekut 2020: 100), ponieważ coraz bardziej aktualna staje się nazwa „nowy” kraj imigracji. To z kolei sprawia, że istnieje sens prowadzenia badań migracyjnych w kierunkach

charakterystycznych dla krajów imigracyjnych, w tym analizy przestrzennego osiedlania się i warunków mieszkaniowych imigrantów w kraju przyjmującym.

Warto jednak zauważyć, że ten kierunek nie jest zupełnie nowy w polskich badaniach nad migracjami, o czym świadczą badania prowadzone w polskich i zagranicznych miastach. Jako przykłady można tu wskazać takie badania, jak analiza struktury przestrzennej osiedlania się imigrantów w Polsce, w której szczególną uwagę zwrócono na kształtowanie się skupisk narodowościowych oraz na koncentrację przestrzenną imigrantów, a w szczególności obywateli Wietnamu i Ukrainy (Fihel 2006; 2007); badanie wzorców osiedlania się imigrantów z Wietnamu i Ukrainy w aglomeracji warszawskiej i w obrębie miasta Warszawy (Grzymała-Kazłowska, Piekut 2007a; 2007b); prześledzenie procesu suburbanizacji w aglomeracji krakowskiej, ze szczególnym uwzględnieniem motywów przemieszczania się migrantów na obszary podmiejskie oraz segregacji i zróżnicowania etnicznego na krakowskich suburbiach (Zborowski, Chabferko, Kretowicz 2011); badanie wzorów osiedlania się cudzoziemców w Poznaniu, z uwzględnieniem ich poziomu integracji przestrzennej (Gajda 2014; 2015); wielowymiarowa analiza segregacji mieszkaniowej w Warszawie i Paryżu oraz ich obszarach metropolitalnych z identyfikacją procesów wpływających na segregację (Grzegorzczak, Jacewska 2018); badanie rozmieszczenia terytorialnego i integracji przestrzennej imigrantów w Krakowie i województwie małopolskim (Pędziwiatr, Brzozowski, Mucha, Stonawski 2021; Pędziwiatr, Brzozowski, Stonawski 2021). Należy również wymienić inne badania dotyczące przestrzennego osiedlania się imigrantów w takich miastach, jak m.in. Londyn (Gałka 2009), Barcelona (Janik 2011), Brema (Figórska, Wójtowicz 2012), Berlin (Kościelniak, Matykowski 2015) czy Oslo (Łobodzińska 2015).

W niniejszym artykule intencja badawcza została skoncentrowana na kwestii przestrzennego osiedlania się i warunków mieszkaniowych białoruskich imigrantów w Białymstoku. Znaczenie tego tematu wpisuje się w ogólny kontekst poakcesyjnych zmian w Polsce, zachodzących w ciągu ostatnich 20 lat, z uwagi na to, że w drugiej dekadzie XXI wieku migracja z Białorusi do Polski znacznie wzrosła, a białoruscy imigranci stali się drugą najliczniejszą grupą imigrantów w Polsce. Co więcej, dla obywateli Białorusi Polska stała się głównym kierunkiem emigracji wśród krajów UE (Narbut 2023). Najbardziej wyraźny wzrost skali migracji z Białorusi do Polski utrzymuje się od sierpnia 2020 r., co ma związek z kryzysem politycznym w Białorusi po wyborach prezydenckich oraz agresją militarną Rosji na Ukrainę. W Polsce osiedlają się przede wszystkim młodzi i aktywni zawodowo obywatele Białorusi, często uzyskujący zezwolenia na pobyt czasowy na podstawie zatrudnienia oraz zezwolenia na pobyt stały na podstawie polskiego pochodzenia (Karty Polaka). Ponadto, po kryzysie politycznym w Białorusi, obserwuje się systematyczny wzrost liczby osób ubiegających się o ochronę międzynarodową w Polsce (UDSC 2023).

Jednocześnie, jak pokazują dane systemu Pobyt (2024), rozmieszczenie terytorialne białoruskich imigrantów, posiadających zezwolenie na pobyt w Polsce, jest nierównomierne. Największą ich liczbę odnotowuje się w województwach mazowieckim

i podlaskim (tabela 1). W województwie mazowieckim liczba białoruskich imigrantów posiadających zezwolenie na pobyt w okresie od 2010 do 2023 roku wzrosła 33-krotnie, a w województwie podlaskim w tym samym okresie 26-krotnie. Przy tym całkowita liczba zarejestrowanych w Polsce imigrantów z Białorusi wzrosła w tym okresie 36-krotnie, osiągając w 2023 roku 116 600 osób.

Tabela 1.

Liczba imigrantów z Białorusi posiadających zezwolenie na pobyt w województwach mazowieckim i podlaskim

Województwa	2010 r.	2016 r.	2023 r.
Mazowieckie	1255	2223	41 709
Podlaskie	525	876	13 991

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z systemu Pobyt (2024).

Ponadto jeśli odniesiemy się do danych powszechnych spisów ludności przeprowadzonych w latach 2002, 2011 i 2021 w Polsce, można zauważyć, że chociaż dane te różnią się od danych w systemie Pobyt, to one również wskazują na znaczny wzrost liczby białoruskich imigrantów. Z danych Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań z 2002 roku wynika, że w Polsce mieszkało wówczas ok. 2 tys. białoruskich imigrantów (GUS 2003), w 2011 roku liczba obywateli Białorusi zwiększyła się do 5 tys. osób (GUS 2012), a w 2021 roku osiągnęła już 59 tys. osób (GUS 2023a). Należy również zauważyć, że z danych ostatniego spisu powszechnego, przeprowadzonego w 2021 roku, wynika, że województwo podlaskie zamieszkuje 4345 osób z obywatelstwem białoruskim, z czego 67% (2929 osób) to mieszkańcy Białegostoku. Bazując na tych danych oraz informacjach o ogólnej liczbie ludności zamieszkującej województwo podlaskie, która w 2021 roku wynosiła 1 095 144 osoby, z czego 282 306 osób mieszkających w Białymstoku, można wyliczyć, że na 1000 mieszkańców województwa podlaskiego przypada 4 imigrantów z Białorusi, a na 1000 mieszkańców Białegostoku – 10 osób z Białorusi (GUS 2024a). Natomiast jeśli założyć, że wszyscy obywatele Białorusi, którzy uzyskali zezwolenie na pobyt w Polsce, mieszkający w województwie podlaskim pozostali na tym obszarze, to liczba białoruskich imigrantów na 1000 mieszkańców województwa podlaskiego i Białegostoku znacznie wzrosł. Przykładowo, jeśli przyjąć, że zgodnie z danymi z systemu Pobyt w 2023 roku w województwie podlaskim mieszkało 13 991 Białorusinów, to na 1000 mieszkańców tego województwa przypada proporcjonalnie 13 białoruskich imigrantów. Jeśli przełożyć to samo założenie na Białystok i przyjąć, że 67% tej ogólnej liczby białoruskich imigrantów mieszka w stolicy województwa podlaskiego, to na 1000 mieszkańców miasta będzie przypadać 33 obywatele Białorusi.

W świetle przedstawionych danych statystycznych celem artykułu jest określenie przestrzennych aspektów osiedlania się i warunków mieszkaniowych białoruskich

imigrantów w Białymstoku. W ten sposób sformułowany cel badawczy implikuje również, że miejsce osiedlania się w obrębie miasta i warunki mieszkaniowe odgrywają istotną rolę w procesie adaptacji i integracji imigrantów (Asselin et al. 2006; Grzymała-Kazłowska, Piekut 2007a; 2007b; Ager, Strang 2008; Pędziwiatr, Brzozowski, Stonawski 2021; OECD 2023). Ponadto osadnictwo przestrzenne i warunki mieszkaniowe imigrantów są istotnymi markerami w analizie społeczno-ekonomicznej nierówności w miastach (Tammaru et al. 2020; Van Ham et al. 2021). Należy również zauważyć, że w przypadku białoruskich imigrantów zamieszkujących w Polsce jedną z najczęstszych trudności związanych z ich pobytem w Polsce jest kwestia wynajmu nieruchomości (Centrum Dialogu 2023: 16).

Dla osiągnięcia wyznaczonego celu sformułowano następujące pytania badawcze: Czy istnieje dobrowolna koncentracja przestrzenna białoruskich imigrantów w Białymstoku? Jak są warunki mieszkaniowe białoruskich imigrantów w Białymstoku? Ze względu na specyfikę metodologii przeprowadzonego badania, opisaną w dalszej części artykułu, analiza osadnictwa przestrzennego i warunków mieszkaniowych białoruskich imigrantów w Białymstoku miała charakter eksploracyjny, co oznacza, że wyniki badania nie mogą być ekstrapolowane na całą populację białoruskich imigrantów mieszkających w Białymstoku.

2. Zarys teoretyczny: miasto jako symbioza przestrzeni fizycznej i społecznej

Z perspektywy socjologicznej miasto zawsze stanowiło ważny teren badawczy (np. Burgess, Park, McKenzie 1925; Weber 2002; Durkheim 2006; Simmel 2006). Jego przestrzeń dla socjologii ma „głównie ludzki wymiar, co znaczy tyle, że przestrzeń fizyczna oraz przestrzeń społeczna są, lub przynajmniej powinny być, nierozdzielne” (Majer 2010: 17). Również przestrzenie miejskie można opisać jako skupiska nieznajomych osób połączonych siecią ról społecznych, których efektów nie jesteśmy w stanie przewidzieć (Majer 2020: 19), czy też jako „mozaikę obszarów powiązanych siecią relacji w jeden organizm miejski” (Grzymała-Kazłowska, Piekut 2007: 40).

W odniesieniu do procesów migracyjnych relewantność spójności miasta i zagadnień migracyjnych wynika z założeń, że „z jednej bowiem strony ludność dużych miast jest istotnym (gdyż licznym) rezerwuarem emigrantów, z drugiej zaś strony to właśnie w dużych miastach najczęściej osiedlają się imigranci (...)” (Cieślińska 2019: 235). Nie bez znaczenia jest również to, że migracja jest procesem wymaganym dla rozwoju miast i ich kontaktu ze światem zewnętrznym, stanowiąc również źródło pewnych wyzwań ze względu na procesualność potencjalnych zmian wynikających z migracji (Kubera, Lisiecki 2014: 324; Schiller 2024). Jednym z takich procesów jest inkorporacja (włączenie) migrantów do ekologii miejskiej, która polega na zajęciu przez nich fizycznej przestrzeni i pewnej pozycji w przestrzeni społecznej. Innymi

słowy, ten proces można nazwać integracją przestrzenną i społeczną, w której istotną rolę odgrywają przestrzenne osiedlenie i warunki mieszkaniowe.

W ramach rozmaitych teoretycznych eksplikacji, opracowanych na podstawie badań empirycznych, integracja przestrzenna imigrantów jest zazwyczaj wyjaśniana przez status społeczno-ekonomiczny migrantów (Massey 1985; Peach 1996b). Innymi istotnymi czynnikami wpływającymi na proces włączania imigrantów w fizyczną i społeczną przestrzeń kraju docelowego są kulturowa bliskość imigrantów ze społeczeństwem przyjmującym (Massey 1985), dyskryminacja (Galster 1988; Peach 1996a), a także etap cyklu migracyjnego (emigracja lub imigracja), w którym znajduje się kraj goszczący (Okólski 2011; Hasman, Křížková 2023). W idealnej typowej sytuacji konsekwencją tego, że kraj przyjmujący znajduje się na etapie imigracji, może być ukształtowanie się bardziej rozwiniętych mechanizmów służących włączeniu imigrantów do społeczeństwa przyjmującego (Piekut, Valentine 2017). Jednak w obecnej rzeczywistości, w której sekurytyzacja migracji jest obserwowana zarówno w „starych”, jak i „nowych” krajach imigracyjnych, mechanizmy integracji migrantów w krajach przyjmujących mogą być bardziej usztywnione i mniej skuteczne niż programy opracowane w krajach emigracji. Jednakże ocena skuteczności programów w krajach emigracji jest nadal wstępna, ponieważ nie zostały one jeszcze przetestowane w warunkach intensywnego napływu migrantów. Co więcej, w niektórych krajach emigracyjnych (jak również w niektórych „starych” oraz „nowych” krajach imigracyjnych) wprowadza się polityki migracyjne o podwójnym charakterze: z jednej strony implikują one inicjatywy inkluzywne dla imigrantów, a z drugiej strony zakładają podjęcie działań zaradczych w celu preliminarnego ograniczenia napływu migrantów (zob. Baas, Schiller 2024).

Niedawne badania przeprowadzone w wielu europejskich miastach pokazują, że nierówności przestrzenne i społeczno-ekonomiczne wśród różnych grup populacyjnych (w tym imigrantów) w ciągu ostatnich kilku dekad rosną, ale różnią się w zależności od regionu (Benassi et al. 2020; Marcińczak et al. 2021). Jednocześnie grupy imigrantów spoza UE są mniej zintegrowane przestrzennie z rdenną ludnością niż imigranci z innych krajów UE (Lichter, Parisi, Ambinakudige 2020). Różnice w poziomach segregacji między miastami są najczęściej wyjaśnione wpływem czynników strukturalnych, a mianowicie nierówności społecznych, organizacji systemu mieszkaniowego, interwencji terytorialnego, jak i polityki mieszkaniowej, w połączeniu ze specyficzną lokalną morfologią miejską i dynamiką migracji (Haandrikman et al. 2021: 4).

Zgodnie z koncepcją przestrzeni fizycznej i społecznej P. Bourdieu (2018a) określona pozycja agentów w przestrzeni fizycznej (np. miasta) warunkuje również ich pozycję społeczną, stwarzając możliwości dostępu lub utrudniając dostęp do różnego rodzaju dóbr i zasobów. Ta wzajemna zależność oraz szczególna symbioza przestrzeni fizycznej i społecznej wynika przede wszystkim z faktu, że przestrzeń w takiej czy innej formie wyraża hierarchię społeczną i dystans wiążący się z odzwierciedleniem realiów społecznych w świecie fizycznym. Przestrzeń społeczna ma tendencję do przenoszenia się mniej lub bardziej bezpośrednio na przestrzeń fizyczną w postaci

pewnego rozkładu agentów i właściwości (Bourdieu 2018a: 107). Oznacza to, że wszystkie dystynkcje istniejące w przestrzeni fizycznej można znaleźć w zobiektywizowanej przestrzeni społecznej (Bourdieu 2005).

Z natury rzeczy sama przestrzeń społeczna jest abstrakcją składającą się z kompleksu specjalnie ustrukturyzowanych uniwersów konceptualizowanych przez P. Bourdieu jako „pola”. „W kategoriach analitycznych «pole» można zdefiniować jako sieć albo konfigurację obiektywnych relacji między pozycjami” (Bourdieu, Wacquant 2001: 78). Pozycja w pewnym „polu” (ekonomicznym, akademickim, biurokratycznym, kulturowym itp.) jest określana przez rodzaj kapitału, jaki agenci posiadają w stosunku do struktur danego „pola”. Wartość tego kapitału warunkuje z kolei dostęp do określonych korzyści zapewnianych przez konkretne „pole”. Odnosząc się do „kapitału” jako kategorii socjologicznej, P. Bourdieu wyróżnia w jej ramach kapitał ekonomiczny, kulturowy, społeczny (Bourdieu 2018b) i symboliczny (Wacquant 2006: 221). Zajmowana oraz zobiektywizowana przestrzeń społeczna jest szczególnym pozycyjnym asamblażem różnych zasobów i usług rozmieszczonych w przestrzeni fizycznej, a także samych agentów obecnych w zlokalizowanej przestrzeni materialnej. W takim układzie każdy agent lub grupa agentów, w zależności od posiadanego kapitału (który również determinuje pierwotną pozycję w przestrzeni, zarówno społecznej, jak i fizycznej), ma większe lub mniejsze możliwości (szanse) na skorzystanie z określonych zasobów i usług. Tym samym przejawiająca się dualna alokacja w przestrzeni agentów, jako biologicznych jednostek i zasobów oraz usług, wyznacza zróżnicowaną wartość różnych obszarów zorganizowanej przestrzeni społecznej (Bourdieu 2018a: 109).

Niemale znaczenie w koncepcji P. Bourdieu ma również fakt, że fizyczne zasiedlenie przez agenta określonego miejsca (na przykład osiedla miejskiego lub kompleksu mieszkaniowego) nie oznacza zakotwiczonego zasiedlenia, ponieważ oprócz określonego kapitału agent musi posiadać odpowiedni do przyswojenia „habitus”. W tym ujęciu habitus definiuje się jako „system trwałych i przekładalnych dyspozycji, ustrukturyzowanych struktur, predysponowanych do tego, by funkcjonować jako struktury strukturujące, czyli jako zasady generujące i organizujące praktyki oraz wyobrażenia, które mogą być obiektywnie przystosowane do celu (...)” (Bourdieu 2008: 72–73). Habitus występuje jako swoista, strukturalnie zdeterminowana nadbudowa mentalna, która warunkuje praktyki agentów i kształtuje ich indywidualny lub grupowy sposób życia. W ramach udanego osiedlenia się w mieście – habitus powinien w dużej mierze pokrywać się z społecznie uwarunkowanymi wymaganiami fizycznego miejsca zamieszkania, zapewniając tym samym możliwość korzystania z różnych materialnych lub kulturowych zasobów i usług dostępnych w obrębie osiedla (Bourdieu 2018a: 111). Niedopasowanie habitusu i miejsca osiedlenia się może wywołać u agentów poczucie przytłoczenia, frustracji lub deprywacji społecznej.

Dla jasności warto zarysować kilka scenariuszy. Pierwszy scenariusz niedopasowania habitusu do przypisanego miejsca zamieszkania może ujawnić się, gdy migrant w kraju przyjmującym osiedla się lub jest zmuszony do osiedlenia się w miejscu, które

stanowi dla niego obciążenie zarówno pod względem kapitału ekonomicznego, jak i stylu życia. Na przykład, może to się objawiać, gdy migrant przenosi się z gorszych warunków w kraju pochodzenia do znacznie lepszych w kraju docelowym. Bourdieu ilustruje tę sytuację przykładem algierskich rodzin, które przeniosły się ze slumsów Algierii na osiedle o lepszych warunkach (Bourdieu 2018a: 111).

Drugim scenariuszem może być sytuacja odwrotna do przedstawionej w pierwszym przypadku, tj. migrant może z jakiegokolwiek powodu osiedlić się w kraju przyjmującym w miejscu, które jest znacząco odmienne – gorsze pod względem warunków – niż jego poprzednie miejsce zamieszkania w kraju pochodzenia. Może się również zdarzyć sytuacja, że jeśli uformowała się w kraju docelowym silna diaspora, zajmująca określone miejsce w przestrzeni fizycznej, migrant może zdecydować się na dobrowolne pogorszenie lub poprawę warunków życia, uzyskując jednak miejsce w grupie agentów o podobnym habitusie (Schelling 1971; Andersen 2017). Przykładem mogą być miejskie obszary zamieszkiwane przez migrantów lub dzielnice powstałe w niektórych krajach o wysokim odsetku ludności pochodzenia migracyjnego. Osiedlenie się w tych lokalizacjach miasta, oprócz uniknięcia przez niektórych imigrantów „szoku kulturowego” i zapewnienia im stabilności życia, może również stanowić zajęcie początkowego przyczółku z rozwiniętą „infrastrukturą przybycia” (Meeus, van Heur, Arnaut 2019), ułatwiając tym samym procesy adaptacyjne i akumulację niektórych form kapitału.

Możliwy jest również trzeci scenariusz, gdy migrant posiada różne formy kapitału, które są wyceniane w przestrzeni publicznej społeczeństwa przyjmującego, pozwalając mu tym samym na zajęcie określonego miejsca w nowej przestrzeni fizycznej, z uwzględnieniem indywidualnych kryteriów i preferencji. Wyrazistym przykładem jest tu zjawisko tzw. migracji stylu życia (Benson, O’reilly 2009), kiedy przedstawiciele klasy średniej poszukują miejsc bardziej odpowiadających ich habitusowi i osobistym preferencjom. Innym przykładem mogą być niektóre procesy migracyjne między krajami europejskimi. Z tego względu warto wspomnieć, że niektórzy obywatele Francji są czynnie zaangażowani w migracje transgraniczne do Szwajcarii lub Luksemburga w celu podjęcia pracy (Bui Quang, Le Gallo 2020). W tym przypadku imigranci nie muszą nabywać specyficznych form kapitału, ponieważ ich kapitał nabyty w kraju pochodzenia jest wartościowy w kraju przybycia i zapewnia im możliwość wejścia na różne pola społeczeństwa przyjmującego.

Gdy mowa jest o lokalnej koncentracji określonych agentów lub grup agentów w przestrzeni miejskiej, to z perspektywy analitycznej P. Bourdieu reprezentuje ona segregację w takiej czy innej formie i rozumiana jest jako separacja, odosobnienie lub podział, o efekcie „klubowym” lub „gettowym”. Segregacja z metaforycznym „efektem klubu”, według P. Bourdieu, charakteryzuje się długotrwałym i regularnym skupieniem ludzi, zasobów i usług w tej samej przestrzeni. Cechą takich koncentracji jest to, że z reguły ich przestrzeń zawiera zasoby i usługi, które nie są masowe (za przykład takiej segregacji mogą służyć tak zwane „elitarnie” rejony miasta). Wejście do takich przestrzeni wymaga zwykle nie tylko kapitału ekonomicznego i kulturowego,

ale także odpowiedniego kapitału społecznego. Przeciwnieństwem tego rodzaju segregacji jest koncentracja ludzi z „efektem getta”, która charakteryzuje się skupieniem agentów i grup agentów, których kapitał jest znacznie niższy od wymagań stawianych przez strukturalnie skonstruowane pola. Tak więc ludzie zamieszkujący tego typu obszary są zazwyczaj wykluczeni z udziału w walce o pozycje w polach społecznych (Bourdieu 2018a: 112).

Natomiast koncentracja autochtonicznych mieszkańców miast o przeciętnym kapitale, cechująca się zazwyczaj dyspersyjnym wzorem osadnictwa, może wykrywać się w szczególnie rodzaj segregacji, którą można nazwać dobrowolną, ponieważ mogą oni wybrać miejsce zamieszkania częściowo lub całkowicie na podstawie swoich indywidualnych kryteriów i preferencji, biorąc pod uwagę jedynie koniunkturę na rynku nieruchomości. Przejawem takiej segregacji może być zamieszkiwanie w pobliżu miejsca pracy, w najbardziej zielonych i przyjaznych ekologicznie rejonach miasta, w rejonach najbardziej rozwiniętych infrastrukturalnie itp.

Tak więc na podstawie przedstawionego powyżej zarysu teoretycznego, można zgodzić się, że koncepcja P. Bourdieu może być skuteczną optyką analityczną zarówno w studiach miejskich, jak i w badaniach dotyczących osiedlania się i warunków mieszkaniowych imigrantów (Wacquant 2018), którą można ekstrapolować na „super-różnorodne” (zob. Vertovec 2007: 1025; Vertovec et al. 2024) „globalne miasta” (zob. Sassen 2001), takie jak Paryż, Nowy Jork, Londyn i inne. W przypadku Białegostoku i jego specyfiki², koncepcja P. Bourdieu nie może pełnić roli pełnowartościowej ramy analitycznej, ale jej uniwersalne założenia powinny być brane pod uwagę przy przedstawianiu i interpretowaniu przestrzennego osiedlania się i warunków mieszkaniowych białoruskich rezydentów w Białymstoku. Założenia te można sformułować następująco: (a) pozycja agentów w przestrzeni fizycznej jest równoważna z ich pozycją w przestrzeni społecznej; (b) pozycja w przestrzeni fizycznej i społecznej wpływa na dostęp do różnych rodzajów kapitału; (c) możliwość nabycia różnych rodzajów kapitału w społeczeństwie przyjmującym lub znaczenie kapitału nabytego w miejscu pochodzenia może ułatwiać lub utrudniać proces adaptacji i integracji w nowym miejscu osiedlenia.

3. Metodologia badania

W metodologicznej konstrukcji badań nad koncentracją lub segregacją imigrantów w przestrzeni miejskiej zazwyczaj wykorzystuje się dane instytucjonalne dotyczące miejsca zameldowania imigrantów. Wiarygodność takiej bazy empirycznej jest jednak coraz częściej kwestionowana przez badaczy, ponieważ często rzeczywiste miejsce

² Chociaż Białystok ma status dużego miasta w odniesieniu do kryterium liczby mieszkańców (zob. GUS 2014: 31), według tego samego kryterium zajmuje 10 miejsce wśród innych polskich miast, a pod względem powierzchni znajduje się poza pierwszą dziesiątką. Tak więc, w porównaniu z innymi dużymi polskimi miastami, Białystok można scharakteryzować jako miasto średniej wielkości.

zamieszkania nie pokrywa się z tego rodzaju informacjami statystycznymi (Piekut 2021: 17–20), a analiza warunków mieszkaniowych imigrantów w ogóle staje się mało prawdopodobna. Niemniej jednak na podstawie informacji na temat miejsca zamieszkania imigranta możliwe jest obliczenie takich podstawowych wskaźników segregacji, jak wskaźnik różnic rozkładów (Duncan, Duncan 1955), wskaźnik prawdopodobieństwa kontaktu, wskaźnik centralizacji oraz wskaźnik koncentracji (Massey, Denton 1988; Janik 2011: 85–86; Piekut, Pryce, van Gent 2019: 225).

W niniejszym badaniu, odchodząc od najbardziej charakterystycznych praktyk metodologicznych w tym zakresie, wykorzystano jednak metodę sondażu on-line (zob. Jemielniak 2019: 68–74; Lehdonvirta et al. 2021). Pomimo wszystkich wad³ tej metody (Batorski, Olcoń-Kubicka 2006; Siuda 2010) jej użycie pozwoliło, oprócz zdobycia danych o miejscu zamieszkania białoruskich imigrantów w Białymstoku, na zebranie danych ilościowych dotyczących ich warunków mieszkaniowych. Ponadto należy podkreślić, że stosowanie sondażu on-line lub innych metod bazujących na nowych technologiach informacyjno-komunikacyjnych, jako metodologicznych rozwiązań, może przyczynić się do podwyższenia jakości w badaniach nad migracjami. Na przykład, otwierają się nowe możliwości w dostępie do imigrantów jako grupy, do której dostęp jest utrudniony (Tourangeau, Edwards, Johnson 2014; Salamońska, Toruńczyk-Ruiz 2018). Pojawiają się nowe możliwości formowania prób badawczych, a także gromadzenia i przetwarzania uzyskanych danych (zob. Pötschke, Rinken 2022).

Badanie zostało zrealizowane techniką ankiety internetowej w okresie od połowy lipca do końca sierpnia 2023 roku. Narzędziem badawczym był kwestionariusz internetowy, składający się z dwóch bloków pytań oraz metryczki. Pierwszy blok pytań dotyczył przestrzennego osiedlenia się białoruskich imigrantów w Białymstoku, natomiast drugi odnosił się do warunków mieszkaniowych. Pytania metryczkowe skupiły się na cechach społeczno-demograficznych respondentów. W rezultacie kwestionariusz zawierał 16 pytań dotyczących głównego tematu badania i siedem pytań socjo-demograficznych. Kwestionariusz został zamieszczony na Facebooku na dwóch internetowych grupach białoruskich imigrantów w Białymstoku i był opracowany w języku rosyjskim. Decyzję o sporządzeniu kwestionariusza w tym języku podjęto z uwagi na to, że po dokonaniu przeglądu treści tych dwóch grup internetowych zauważono, że są one głównie w języku rosyjskim, a treści zamieszczane w języku białoruskim lub polskim występują rzadziej. Ponadto w Białorusi obowiązują dwa języki urzędowe: białoruski i rosyjski, z których częściej używanym jest rosyjski. Duże znaczenie w podjęciu takiej decyzji miał również brak możliwości poznania poziomu

³ Przy zastosowaniu metody sondażu online mogą wystąpić następujące wady: ryzyko niekompletnego wypełnienia kwestionariusza przez respondentów; brak możliwości pełnej weryfikacji tożsamości respondenta; ryzyko fałszowania lub udzielania nieprawdziwych informacji przez respondentów; trudność w badaniu osób starszych i osób, które nie posiadają kompetencji w zakresie korzystania z technologii informatycznych oraz stroniczość próby.

znajomości języka polskiego wśród uczestników obu grup, a sformułowanie kwestionariusza w jednym z języków urzędowych kraju pochodzenia pozwoliło potencjalnie objąć badaniem większą liczbę respondentów.

Dobór próby badawczej został przeprowadzony metodą „rekrutacji ochotników” (Batorski, Olcoń-Kubicka 2006: 10–12). Oznacza to, że do udziału w badaniu zostali zaproszeni obywatele Białorusi, którzy w momencie przeprowadzania badania zamieszkiwali w Białymstoku. Proces zapraszania do udziału w badaniu został przeprowadzony poprzez zamieszczenie wszystkich niezbędnych informacji o badaniu oraz linku do elektronicznej ankiety⁴ (w formie publikacji w ogólnodostępnym panelu) na Facebooku na dwóch grupach internetowych białoruskich imigrantów w Białymstoku. Pierwsza grupa internetowa powstała w 2020 roku i nosi nazwę „Белосток|Беласток|Białystok”⁵. Ma ona charakter zamknięty (prywatny), a liczba jej uczestników w momencie badania wynosiła ok. 8,7 tys. osób. Umieszczenie informacji o badaniu i linku do kwestionariusza w tej grupie oznaczało, że tylko uczestnicy tej grupy mieli dostęp do jego wypełniania. Druga grupa została utworzona w 2019 roku i nosi nazwę „Русскоязычный Белосток”⁶ (tłum. z j. ros. Rosyjskojęzyczny Białystok). W momencie badania grupa liczyła około 7 tys. osób i miała charakter otwarty (publiczny). Otwartość grupy oznacza, że gdy informacje o badaniu i link do kwestionariusza zostały opublikowane na grupie, zarówno członkowie tej grupy, jak i inni użytkownicy Facebooka spoza grupy mieli możliwość wypełnienia ankiety.

Należy również zauważyć, że duża liczba osób należy do obu grup jednocześnie. Z tego powodu w badaniu nie dokonano podziału respondentów ze względu na to, z której grupy pochodzili. Z uwagi na ograniczone zasoby finansowe nie opracowano dodatkowego systemu zachęcania potencjalnych respondentów. W rezultacie w badaniu wzięło udział $N = 140$ respondentów, którzy są członkami co najmniej jednej z wyżej opisanych grup białoruskich imigrantów na Facebooku. Wskaźnik ukończenia kwestionariuszy wyniósł 100%, przy braku powtarzających się odpowiedzi.

3.1. Społeczno-demograficzna charakterystyka respondentów

Struktura demograficzna utworzonej próby okazała się względnie proporcjonalna i podobna do ogólnej struktury płci i wieku białoruskich imigrantów zarejestrowanych w województwie podlaskim, chociaż z pewnością istnieją między nimi pewne rozbieżności (tabela 2). Wśród respondentów umiarkowanie przeważali mężczyźni

⁴ Kwestionariusz został stworzony przy użyciu oprogramowania wspomagającego ankietowanie – Google Forms, które ze względu na swoją funkcjonalność pozwala na efektywne gromadzenie i pierwotną analizę danych otrzymanych od respondentów.

⁵ <https://www.facebook.com/groups/belastok>

⁶ <https://www.facebook.com/groups/449910262457591>

(54%), a kobiety stanowiły 46% ogólnej liczby badanych. Dominującą grupą wiekową były osoby w wieku od 20 do 39 lat (69,3%). Grupa respondentów w wieku poniżej 20 lat i powyżej 60 lat była najmniej reprezentowana w próbie.

Tabela 2.

Struktura płciowo-wiekowa respondentów na tle ogólnej struktury płciowo-wiekowej imigrantów z Białorusi w województwie podlaskim w 2023 roku

Płeć	Dane uzyskane od respondentów	Dane uzyskane z systemu Pobyt
Mężczyźni	54%	64%
Kobiety	46%	36%
Wiek	Dane uzyskane od respondentów	Dane uzyskane z systemu Pobyt
< 20	4,3%	15,8%
20–39	69,3%	48,9%
40–59	25,7%	32,4%
> 60	0,7%	2,8%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie odpowiedzi udzielonych przez N = 140 respondentów i danych z systemu Pobyt (2024).

Białoruscy imigranci, którzy wzięli udział w badaniu, legitymowali się wysokim poziomem wykształcenia – 77,8% respondentów posiadało wykształcenie wyższe (tabela 3). Uwzględniając stan cywilny respondentów, należy zauważyć, że większość z nich (55%) znajdowała się w związku małżeńskim. Z uzyskanych danych wynika również, że większość uczestników badania to białoruscy imigranci, którzy wyemigrowali z Białorusi po kryzysie politycznym, który wystąpił w 2020 r. W momencie badania 44% respondentów przebywało w Polsce dłużej niż rok, a 41% krócej niż rok. Dłuższe okresy pobytu były mniej reprezentowane w próbie.

W procesie badawczym uzyskano również dane dotyczące sfery działalności zawodowej respondentów. Z danych tych wynika, że sfery aktywności zawodowej respondentów są dość zróżnicowane, a wiele z nich wymaga specjalnych kwalifikacji (wykres 1). Wśród respondentów najczęstszą działalnością była praca związana z informacją i komunikacją (specjalista IT) – wskazało ją 34,3% respondentów. Biorąc pod uwagę obecność w próbie tak znacznej części respondentów pracujących w branży IT, ważne jest, aby uwzględnić, że ci badani mogą posiadać wyższy kapitał ekonomiczny ze względu na większe dochody z tej działalności, a to z kolei pozwala na wybór miejsca zamieszkania w kraju przyjmującym z uwzględnieniem osobistych kryteriów i preferencji. Warto też mieć na uwadze, że specjaliści IT są w mniejszym stopniu zależni od specyfiki rynku pracy, zarówno na poziomie lokalnym, jak i krajowym, ponieważ są pracownikami bardziej mobilnymi.

Tabela 3.

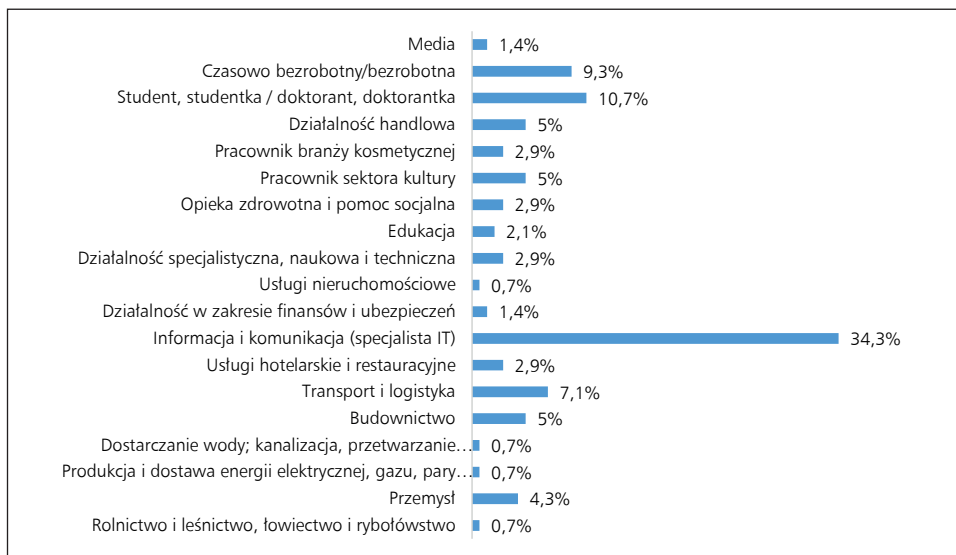
Poziom wykształcenia, stan cywilny i okres pobytu w Polsce respondentów

Poziom wykształcenia respondentów		Stan cywilny respondentów	
Ogólne wykształcenie średnie	5%	Kawaler/Panna	28,6%
Wykształcenie zawodowe i techniczne oraz specjalistyczne wykształcenie średnie	10%	Żonaty/Zamężna	55%
Wyższe niepełne wykształcenie ⁷	7,1%	Rozwiedziony/a	9,3%
Wykształcenie wyższe (licencjat)	52,1%	Pozostają w niezarejestrowanym związku partnerskim	7,1%
Wykształcenie wyższe (magister)	20%	Okres pobytu respondentów w Polsce	
Wykształcenie wyższe (studia podyplomowe, doktoranckie)	5,7%	Mniej niż 1 rok	41,4%
		Dłużej niż 1 rok	43,6%
		Ponad 3 lata	8,6%
		Ponad 5 lat	6,4%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie odpowiedzi udzielonych przez N = 140 respondentów

Wykres 1.

Sfera działalności zawodowej respondentów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie odpowiedzi udzielonych przez N = 140 respondentów.

⁷ Ten odsetek respondentów może być w trakcie studiów wyższych lub studiował kiedyś na uczelniach wyższych, ale nie ukończył pełnego programu studiów.

Zróżnicowanie aktywności zawodowej respondentów znajduje również odzwierciedlenie w poziomie dochodów wśród nich, co przejawia się w ekonomicznym stratyfikowaniu badanej grupy imigrantów. W ramach uformowanej próby dochód poniżej minimalnej płacy krajowej ustalonej w 2023 roku w Polsce posiadało 18,6% respondentów, a 28,6% ogólnej liczby respondentów posiadało miesięczny dochód powyżej średniej płacy w województwie podlaskim w 2023 roku⁸. Białoruscy imigranci o dochodach pomiędzy minimalną płacą krajową a średnią regionalną stanowili 39,3% całkowitej liczby respondentów.

4. Osiedlenie przestrzenne i warunki mieszkaniowe białoruskich imigrantów w Białymstoku

Przechodząc do kwestii analizy przestrzennego osiedlenia i warunków mieszkaniowych białoruskich imigrantów w Białymstoku, należy na wstępie zaznaczyć, że Białystok posiadając status dużego miasta podzielony jest na 29 jednostek pomocniczych miasta – osiedli. Osiedla obejmują części terytorium miasta charakteryzujące się układem przestrzennym, lokalnymi tradycjami i powiązaniem społeczno-gospodarczymi (BIP Urzędu Miejskiego w Białymstoku 2024). Ze względu na administracyjno-terytorialny podział Białystok jest podobny do takich polskich miast o dużej populacji mieszkańców i powierzchni, jak Wrocław, Poznań, Łódź i inne. Jednak w porównaniu z tak dużymi miastami, jak Warszawa, Gdańsk czy Kraków, których podział administracyjny jest wyrażony w bardziej zróżnicowanych urbanistycznie dzielnicach, obejmujących szereg osiedli, między którymi mogą występować wyraźne różnice społeczno-ekonomiczne, w przypadku podziału miasta na osiedla zróżnicowania te są często trudno uchwytne.

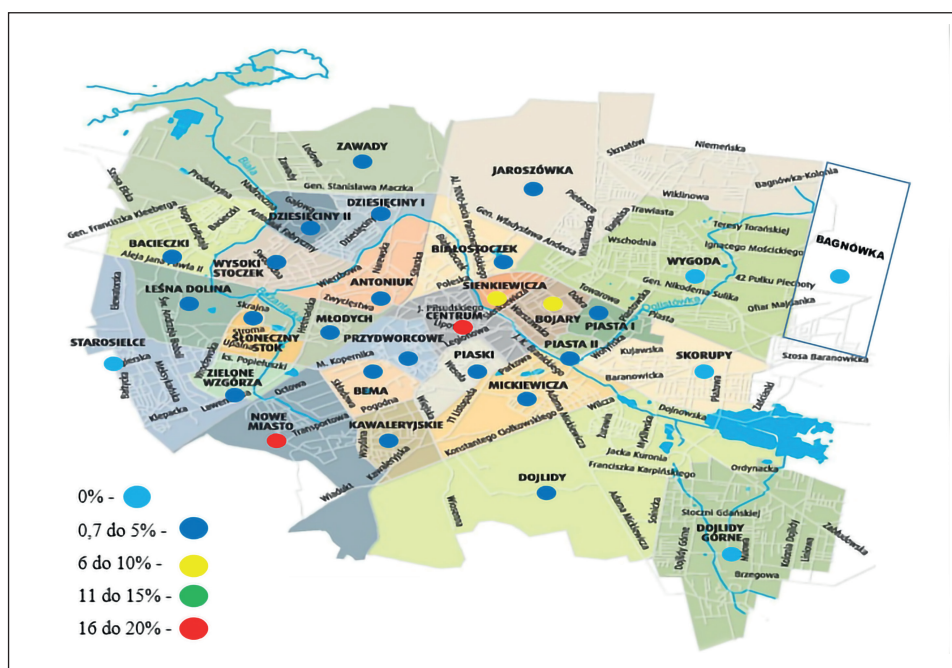
Biorąc pod uwagę przedstawiony powyżej podział administracyjny Białegostoku, w ramach sondażu respondenci zostali poproszeni o wskazanie osiedla, w którym zamieszkują. W rezultacie badanie wykazało, że rozmieszczenie respondentów na obszarze Białegostoku nie jest do końca równomierne, a w centrum miasta i w osiedlach przylegających do centrum występuje umiarkowana koncentracja. Mianowicie w centrum miasta i w dziewięciu sąsiednich osiedlach mieszka 57,1% respondentów (mapa 1). Spośród tych dziesięciu osiedli największy odsetek respondentów mieszka w osiedlach Centrum – 17,9%, Bojary – 9,3% i Sienkiewicza – 6,4%. W oddalonych od centrum miasta osiedlach mieszka 40% respondentów, a 2,9% poza miastem. Najbardziej preferowanymi przez respondentów odległymi od centrum miasta obszarami są: osiedla Nowe Miasto – mieszka tam 16,4% respondentów i Kawaleryjskie, gdzie mieszka 5% uczestniczących w sondażu białoruskich imigrantów.

⁸ W 2023 roku płaca minimalna w Polsce została ustalona na poziomie 3600,00 zł brutto (KPRM 2022), podczas gdy średnie wynagrodzenie w tym samym roku w województwie podlaskim wynosiło 6891,00 zł brutto (GUS 2024b).

Specyfikę osiedlania się białoruskich obywateli w Białymstoku można częściowo wyjaśnić poprzez fakt, że centralne osiedla miasta koncentrują największą bazę dostępnych na wynajem mieszkań, składającą się z bloków mieszkalnych i kamienic z różnych lat budowy. Ponadto koszt wynajmu mieszkań w centrum miasta i w oddalonych od centrum obszarach miejskich nie różni się znacząco, co nie stanowi dodatkowego wyzwania dla respondentów ze względu na ich kapitał ekonomiczny. Niższa atrakcyjność dla respondentów peryferyjnych w stosunku do centrum części miasta może również wynikać z ich szczególnej zabudowy deweloperskiej, która zazwyczaj ma charakter mieszany – składający się zarówno z bloków mieszkalnych, jak i domów wolnostojących lub obejmuje domy wolnostojące i szeregowe.

Mapa 1.

Przestrzenne osiedlenie się respondentów w Białymstoku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie mapy (Centrum Aktywności Społecznej 2018) oraz odpowiedzi udzielonych przez N = 140 respondentów.

Biorąc pod uwagę ten charakter zabudowy, osiedla te mają mniejszą bazę dostępnych mieszkań na wynajem, a koszt wynajmu domu wolnostojącego jest zazwyczaj znacznie wyższy niż mieszkania w bloku. Ponadto, chociaż Białystok jest stosunkowo niewielki pod względem cech przestrzennych w porównaniu z innymi dużymi miastami i ma powszechnie rozwiniętą infrastrukturę miejską, jego centralne osiedla dla nowo przybyłych białoruskich imigrantów mogą *a priori* wydawać się bardziej

rozwinęte i wygodne do zamieszkania niż odległe od centrum, które odwrotnie mogą *a priori* być postrzegane jako mniej rozwinęte i komfortowe, wymagające dodatkowych zasobów do zapewnienia odpowiednich warunków zamieszkania. Na przykład mieszkanie w wolno stojącym domu gdzieś na obrzeżach Białegostoku, wbrew rozwinętemu transportowi miejskiemu, zwykle wymaga samochodu do zapewnienia komfortu zamieszkiwania tam na co dzień. Tym niemniej, choć atrakcyjność odległych od centrum osiedli jest nieco niższa, niektóre z nich, np. takie jak Nowe Miasto i Kawalerskie, charakteryzują się specyficzną lokalną strukturą możliwości, pożądaną przez białoruskich studentów mieszkających w akademiku zlokalizowanym w Nowym Mieście lub innymi białoruskimi imigrantami, ponieważ obszary te obfitują w stosunkowo nowoczesne bloki mieszkalne, które często pojawiają się na rynku wynajmu mieszkań.

Sformułowane wyjaśnienie wzorców osiedlania się respondentów może być dodatkowo wzmocnione przez fakt, że ponad połowa (59%) z nich mieszka w blokach mieszkalnych, a 15% w kamienicach. Najmniej badanych osób mieszka w domach wolno stojących (4%) i szeregowych (1%). Pod względem własności prawnej większość (80%) respondentów wynajmuje mieszkania, a 14% pokoje. Właścicielami mieszkań jest tylko 6% respondentów.

W celu pogłębionego scharakteryzowania białostockich osiedli, w których mieszka największy odsetek respondentów, można odwołać się do „Rankingu Dzielnic Białystok 2020” (Otodom 2020), który został opracowany na podstawie badania przeprowadzonego w 2019 roku przez internetowy serwis ogłoszeń sprzedaży i wynajmu nieruchomości Otodom pod merytorycznym nadzorem agencji badawczej IQS. W badaniu tym wzięło udział $N = 1541$ mieszkańców Białegostoku, którzy oceniali w skali od 1 do 5 prawdziwość stwierdzeń pomagających określić poziom zadowolenia z poszczególnych elementów wpływających na ogólną jakość życia w osiedlu. Badanie to wykazało, że najbardziej zamieszkałe przez respondentów osiedla, w tym osiedle Centrum, ustępują znacznej liczbie oddalonych od centrum miasta osiedli pod względem bezpieczeństwa, relacji sąsiedzkich, ekologii, zadbania, komunikacji, kosztów życia, przyjazności dla zwierząt i warunków do uprawiania sportu. Wyrzedzają one jednak w rankingu znaczną część oddalonych od centrum obszarów według takich kryteriów, jak: obszar odpowiedni dla dzieci, zakupy, opieka zdrowotna, kultura, przestrzeń imprezowa.

W kontekście migracji międzynarodowej centrum miasta i tereny wokół niego mogą często funkcjonować również jako specyficzne „miejsca przybycia” dla imigrantów – dogodne początkowe obszary, w których istnieją korzystne warunki i „struktury możliwości” dla akumulacji różnych rodzajów kapitału (Hanhörster, Wessendorf 2020; Gerten et al. 2023), które są wartościowe w społeczeństwie przyjmującym. W kontekście Białegostoku – jego centralne osiedla dla białoruskich imigrantów, ze względu na rozwój infrastrukturalny i zapewnienie dostępności do różnych usług, mogą pełnić rolę „rozwijających się miejsc przybycia”, co może być istotnym czynnikiem sprzyjającym

osiedlaniu się przybywających imigrantów. Uzasadnieniem takiego osądu jest fakt, że większość (85%) białoruskich imigrantów biorących udział w sondażu to niedawno przybyli mieszkańcy Białegostoku, których okres zamieszkania w mieście waha się od mniej niż roku do nieco ponad dwóch lat, co pozwala zakładać, że są oni w trakcie procesu adaptacji, a przebywanie w centrum miasta – nawet jeśli respondenci nie wykazują własnych intencji – pozwala im znaleźć się w centrum życia kulturowego i społecznego goszczącego ich społeczeństwa, dając możliwość zdobycia nowych informacji o warunkach panujących w nowym miejscu osiedlenia, ułatwiając tym samym przebieg przystosowania do nich. Jednak po zakończeniu procesu adaptacji i lepszym zaznajomieniu się z miastem osiedlenia oraz wzbogaceniu różnych form własnego kapitału, imigranci mogą preferować inne miejskie lokalizacje do zamieszkania.

Poza tym Białystok, jak i całe województwo podlaskie ze względu na historycznie ukształtowaną specyfikę tego regionu, odzwierciedloną w jego wielokulturowej mozaice, może pełnić rolę „domeny symbolicznej” dla białoruskich imigrantów (Nijakowski 2006: 108–109, 307–311; Kucza, Jabłonowski, Falkowska 2021: 140–141), gdzie „duch białoruskości”⁹ jest wkomponowany w ustrukturyzowane, pozycyjne pola społeczeństwa przyjmującego. To z kolei stanowi źródło wsparcia dla białoruskiej tożsamości i kulturowej bliskości z przyjmującą większością, eliminując tym samym dysonans między przestrzenią a habitusem imigrantów.

Dodatkowym czynnikiem wpływającym na preferencje białoruskich obywateli do osiedlania się w centralnych osiedlach Białegostoku może być to, że w Białorusi, a także w innych postradzieckich krajach centra dużych miast (nie tylko metropolii) są uznawane przez mieszkańców za szczególnie elitarne i prestiżowe (nierzadko bezzasadnie), ale taka wyobrażona wizja tych obszarów stanowi element habitusu. Na tej podstawie niektórzy imigranci osiedlający się w centralnych obszarach miasta docelowego mogą postrzegać swoją pozycję społeczną jako wyższą w porównaniu do miejsca, z którego pochodzą, nawet jeśli ich warunki życia nie uległy poprawie lub są gorsze. Dzieje się tak szczególnie wtedy, gdy w kraju pochodzenia mieszkali oni poza centrami miast, a przeprowadzka do centralnych osiedli miasta docelowego w ich wyobrażeniu poprawia ich pozycję w „polach” społeczeństwa w kraju pochodzenia. Ma to miejsce, gdyż zamieszkiwanie w centralnych osiedlach miast w kraju docelowym może być formą kapitału symbolicznego w kraju pochodzenia, gdyż migrant często staje się podmiotem buforowym, który jest obecny zarówno w społeczności, z której pochodzi, jak i w społeczności, do której przybywa, chociaż w rzeczywistości jako podmiot przeżywa „podwójną nieobecność” w każdej z nich (Sayad 1999: 56–59 za Narbut 2023).

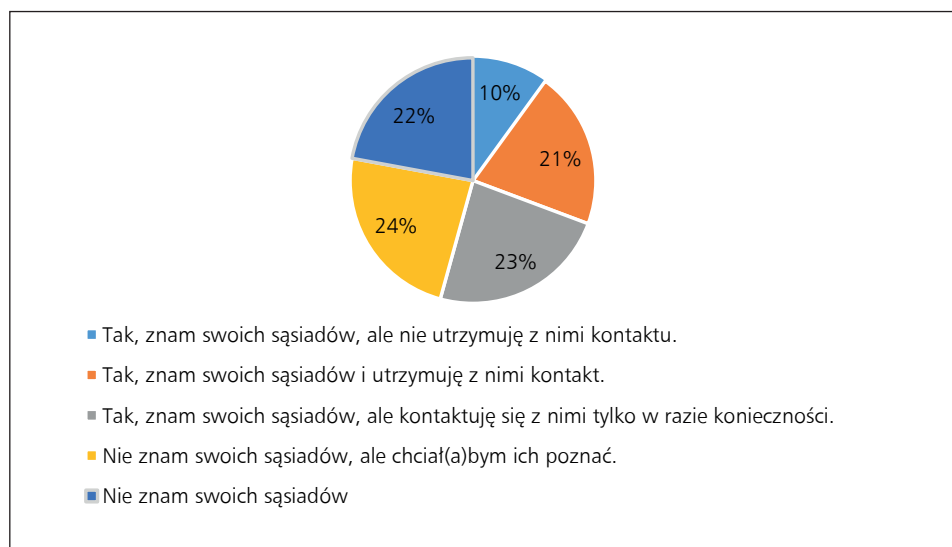
⁹ Obecność „ducha białoruskości” w tym kontekście przejawia się m.in. w znacznej liczbie przedstawicieli białoruskiej mniejszości narodowej w województwie podlaskim (zob. Sadowski 1991; GUS 2023b), funkcjonowaniu różnych ośrodków białoruskiej kultury i mediów w Białymstoku, a także do 2020 roku w rozwiniętych więziach transgranicznych (kulturowych, edukacyjnych, gospodarczych, społecznych) z przygranicznymi miastami w zachodniej części Białorusi (zob. Błaszczak 2015).

Warto również zauważyć, że dodatkową preferencją dotyczącą wyboru miejsca zamieszkania dla obywateli Białorusi w Białymstoku, którzy wzięli udział w sondażu, może być między innymi to, że większość respondentów mieszka w pobliżu swojego miejsca pracy lub studiów (65%), a spośród mniejszej części badanych (35%), którzy zamieszkują na obszarach od tych miejsc oddalonych – 37% chciałoby osiedlić się w pobliżu swojego miejsca pracy lub studiów.

W celu bardziej dogłębnej analizy przestrzennego osiedlania się białoruskich imigrantów w Białymstoku, w badaniu poruszono również kwestie ich relacji z sąsiadami. Analiza sąsiedztwa jako kategorii socjologicznej odgrywa ważną rolę w badaniu osadnictwa przestrzennego imigrantów (Górny, Toruńczyk-Ruiz, Winiarska 2019). Więzi między ludźmi mieszkającymi w pobliżu są szczególnym elementem kapitału społecznego (np. Coleman 1988; Putnam 2000; Bourdieu 2018b), który w przypadku imigrantów może działać jako „kapitał wiążący” z innymi przedstawicielami białoruskiej społeczności imigrantów lub jako „kapitał pomostowy” między mniejszością imigrancką a większością przyjmującą. Przewaga kapitału „wiążącego” w społeczności imigrantów może w perspektywie utrudniać ich integrację z przedstawicielami społeczeństwa przyjmującego, podczas gdy kapitał „pomostowy” może ułatwić integrację imigrantów i poprawić ich pozycję na polach goszczącego ich społeczeństwa (Putnam 2000; Toruńczyk-Ruiz, Winiarska 2019: 29). Ponadto analiza sąsiedztwa białoruskich rezydentów w Białymstoku może być dodatkowym wskaźnikiem ich preferencji osiedleńczych w Białymstoku.

Wykres 2.

Czy zna Pan/Pani swoich sąsiadów i utrzymuje z nimi kontakt?

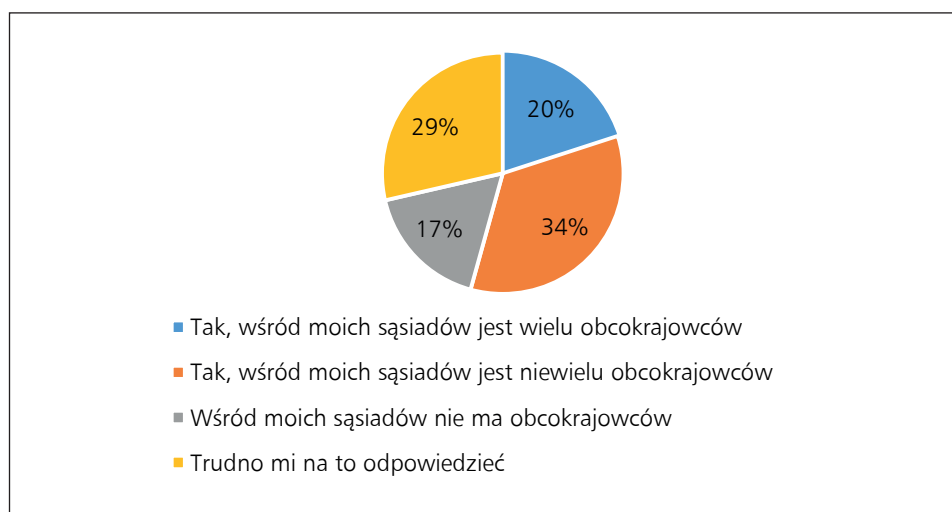

Wyniki sondażu przeprowadzonego wśród białoruskich respondentów wykazały umiarkowany poziom zaangażowania w relacje sąsiedzkie. Swoich sąsiadów zna 54% respondentów, ale tylko 44% utrzymuje z nimi regularny kontakt. Z drugiej strony 46% respondentów nie zna swoich sąsiadów, ale 24% z tej grupy wyraziło chęć ich poznania (wykres 2).

W odniesieniu do obecności obcokrajowców wśród sąsiadów białoruskich imigrantów (wykres 3), ich obecność w swoim sąsiedztwie zauważyła ponad połowa respondentów (54%), a 20% z tej połowy oceniło ich liczbę jako znaczącą. Największa koncentracja obcokrajowców wśród sąsiadów występuje w osiedlu Centrum i przyległych do niego osiedlach.

Wykres 3.

Czy wśród Pani/Pana sąsiadów są obcokrajowcy?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie odpowiedzi udzielonych przez N = 140 respondentów.

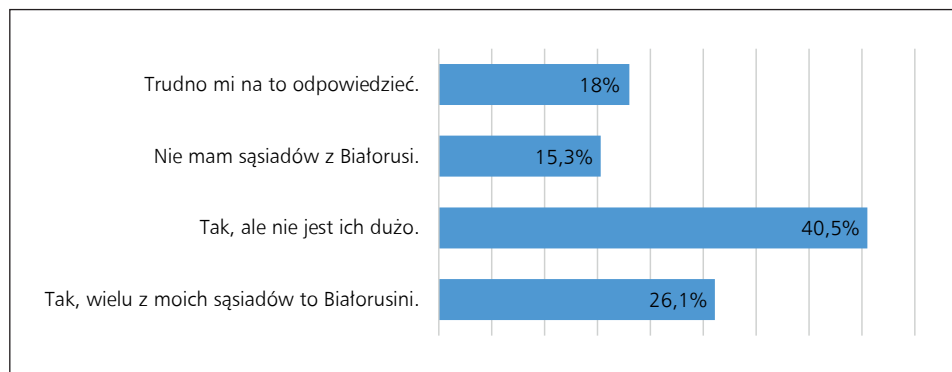
Spośród respondentów, którzy wskazali, że mają jako sąsiadów obcokrajowców, 26,1% wskazało, że wśród ich sąsiadów jest wielu imigrantów z Białorusi, 40,5% stwierdziło, że wśród ich sąsiadów są również obywatele Białorusi, ale nie jest ich wielu (wykres 4). Należy również zaznaczyć, że 55,2% badanych, którzy wskazywali, że wśród ich sąsiadów są Białorusini, to mieszkańcy centrum i przyległych do centrum osiedli, a kolejne 18,4% z nich mieszka w osiedlu Nowe Miasto oraz 7,8% w osiedlu Kawaleryjskim.

Ponadto respondenci, którzy wskazali, że wśród ich sąsiadów są imigranci z Białorusi, zostali zapytani o podtrzymywanie z nimi kontaktu. Wśród respondentów 34% wskazało, że nie utrzymuje kontaktów z sąsiadami z Białorusi, a 22% stwierdziło, że kontaktuje się tylko w razie konieczności (wykres 5). Świadczy to o tym, że 56%

ankietowanych faktycznie nie ma na celu utrzymania sąsiedzkich kontaktów z innymi Białorusinami. Pozostałe 44% stwierdziło, że utrzymuje kontakt z sąsiadami z Białorusi, przy czym na przyjazne stosunki wskazuje 26% respondentów, 7% utrzymuje regularny kontakt, a 11% kontaktuje się rzadko.

Wykres 4.

Czy wśród Pana/Pani sąsiadów są Białorusini?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie odpowiedzi udzielonych przez N = 76 respondentów.

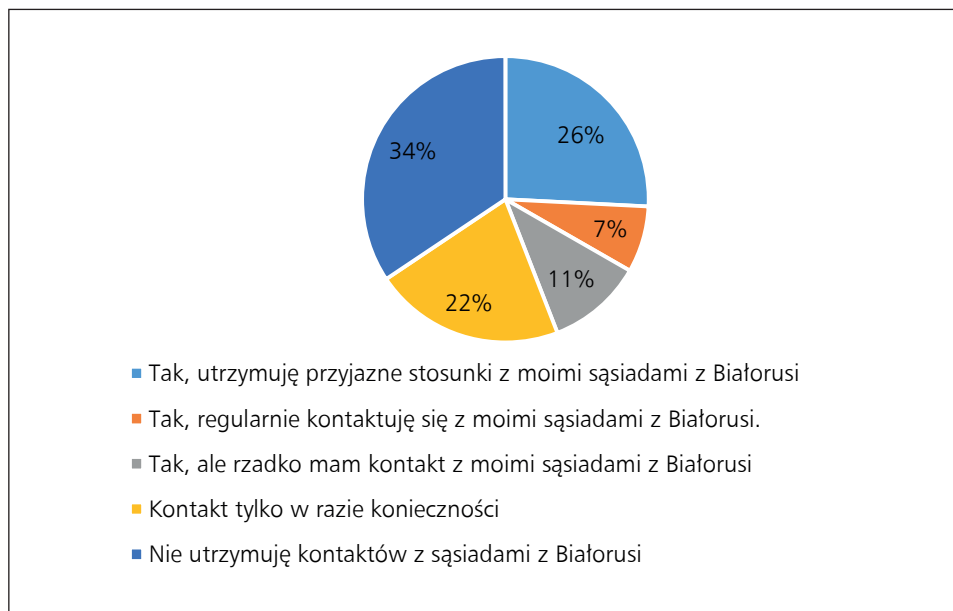
Na podstawie przedstawionych wyników dotyczących relacji respondentów z sąsiadami można zauważyć, że więzi sąsiedzkie w badanej grupie charakteryzują się fragmentarycznością i ograniczonym zaangażowaniem, szczególnie w przypadku osób, które mają wspólny kraj pochodzenia. Można zatem stwierdzić, że Białoruscy imigranci, którzy wzięli udział w badaniu, są bardziej nastawieni na budowanie „pomostowych więzi” z sąsiadami, którzy są przedstawicielami społeczeństwa przyjmującego, niż na budowanie „wiążących więzi” z przedstawicielami kraju pochodzenia. Ponadto, stosunkowo słabe relacje respondentów z sąsiadami mogą być związane z ogólnym charakterem życia w mieście, które sprzyja nawiązywaniu relacji poza miejscem zamieszkania, promuje indywidualizm, dbałość o bezpieczeństwo osobiste i rodzinne, a także umożliwia zachowanie anonimowości i dystansu społecznego (Grzechnik i in. 2023: 22). Słabe więzi z sąsiadami mogą również wynikać z krótkiego czasu pobytu respondentów w Białymstoku, a także możliwych barier językowych w komunikacji z członkami społeczeństwa przyjmującego. Warto również podkreślić, że na podstawie uzyskanych wyników można uznać, że respondenci mieszkają w międzynarodowym otoczeniu, a centralne osiedla Białegostoku są atrakcyjne do zamieszkania nie tylko dla białoruskich imigrantów, ale także dla innych grup imigrantów.

Powracając do głębszej analizy warunków mieszkaniowych białoruskich rezydentów w Białymstoku, dane uzyskane w badaniu wykazały, że respondenci zazwyczaj mieszkają w dwu- i trzypokojowych mieszkaniach. Mianowicie 42% respondentów mieszka w mieszkaniach dwupokojowych, a 33% w mieszkaniach trzypokojowych.

Jednocześnie całkowity metraż mieszkań respondentów waha się od 26 m² do 73 m², co odpowiada aktualnym tendencjom w segmencie mieszkań na wynajem na rynku nieruchomości w Białymstoku.

Wykres 5.

Czy utrzymuje Pan/Pani kontakt z sąsiadami z Białorusi?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie odpowiedzi udzielonych przez N = 76 respondentów.

Widoczna wśród respondentów powszechność zamieszkiwania mieszkań 2- i 3-pokojowych może również wiązać się z faktem, że białoruscy rezydenci w Białymstoku najczęściej mieszkają razem we dwie, trzy osoby. Odsetek ankietowanych mieszkających we dwójkę wynosi 42,9%, natomiast w przypadku zamieszkiwania w trzy osoby wynosi 21,4%. Również znaczny odsetek respondentów (22,1%) mieszka w cztery lub większą liczbę osób. Taka tendencja we wspólnym zamieszkiwaniu może również wynikać z faktu, że większość obywateli Białorusi, którzy wzięli udział w badaniu, jest w związku małżeńskim i prowadzi życie rodzinne, co może różnić się od aspektów zamieszkiwania wśród osób niebędących w związku małżeńskim lub imigrantów, którzy wyemigrowali w celach zarobkowych, którzy nierzadko wynajmują pokój w mieszkaniu i zamieszkują z nieznanymi współlokatorami w celu zaoszczędzenia środków finansowych i bardziej efektywnego akumulowania kapitału ekonomicznego. W tym aspekcie warto też zauważyć, że w strukturze przepływu migracyjnego z Białorusi do Polski, oprócz indywidualnych migracji kobiet i mężczyzn, bardzo istotna jest emigracja w ramach rodziny nuklearnej (Kanasz 2023: 41), której

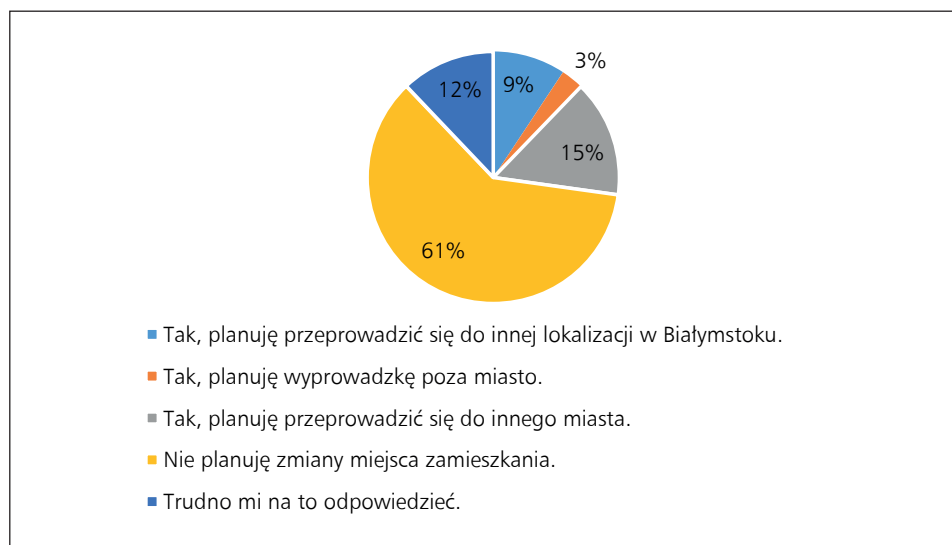
intensyfikację można zaobserwować po 2020 roku, chociaż jest ona słabo odzwierciedlona w danych statystycznych.

W trakcie badania respondenci także byli proszeni o subiektywną ocenę warunków mieszkaniowych w skali od 1 do 5, gdzie 1 oznaczało niezadowolające warunki mieszkaniowe, a 5 – bardzo dobre. W rezultacie ogólny średni wskaźnik zadowolenia z warunków mieszkaniowych wśród respondentów wyniósł 4,03, co oznacza, że generalnie respondenci oceniają swoje warunki mieszkaniowe w Białymstoku jako dobre. Ankietowani zostali również poproszeni o ocenę rozwoju infrastruktury w lokalizacji ich miejsca zamieszkania w skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza słabo rozwiniętą, a 5 – bardzo dobrze rozwiniętą. Ocena ta odnosi się również do warunków mieszkaniowych i charakteryzuje zewnętrzne warunki mieszkaniowe respondentów. W rezultacie ogólna średnia ocena rozwoju infrastruktury wyniosła 4,24, co można uznać za poziom dobry.

Taka uśredniona subiektywna ocena warunków mieszkaniowych i rozwoju infrastruktury przez respondentów w miejscu zamieszkania może wskazywać, że generalnie miejsce ich rezydowania odpowiada ich preferencjom i kryteriom oraz pokrywa się z ich habitusem, niwelując tym samym ewentualny dysonans pomiędzy ich systemami dyspozycyjnymi a warunkami w nowej przestrzeni osiedlenia się, sprzyjając zakotwiczeniu się w niej. Dodatkowym argumentem przemawiającym za takim osądem może być fakt, że ponad połowa respondentów (61%) nie planuje zmiany miejsca zamieszkania w najbliższej przyszłości i tylko 27% białoruskich rezydentów ma plany

Wykres 6.

Czy planuje Pan/Pani zmienić miejsce zamieszkania w najbliższej przyszłości?

dotyczące zmiany miejsca zamieszkania (wykres 6). Większość respondentów, którzy planują zmienić miejsce zamieszkania – 15% to osoby, które mają zamiar przeprowadzić się do innego miasta, a 9% to planujący przenieść się do innej lokalizacji na terenie Białegostoku.

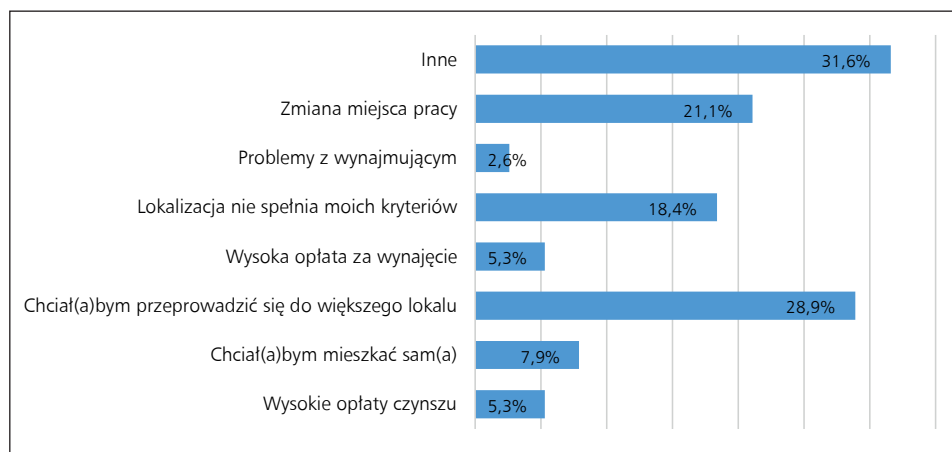
Wśród respondentów, którzy wyrazili zamiar zmiany miejsca zamieszkania, najczęściej wskazywane powody do zmiany miejsca zamieszkania to: przeprowadzenie się do większego lokalu – tak odpowiedziało 28,9% respondentów; zmiana miejsca pracy – tak stwierdziło 21,1% respondentów; miejsce zamieszkania nie spełnia osobistych kryteriów – tak wskazało 18,4% respondentów (wykres 7). W kategorii „inne” wymieniono również takie powody zmiany miejsca zamieszkania, jak: zmiana otoczenia, brak znajomych w Białymstoku, niewiele perspektyw w Białymstoku, słabe zarobki, właścicielka mieszkania planuje przeprowadzkę, wyjazd na studia do innego miasta, „zaciszne” miasto, złe warunki mieszkaniowe.

Należy również zauważyć, że mimo iż problemy z wynajmującym nie są częstym powodem zmiany miejsca zamieszkania wśród białoruskich rezydentów biorących udział w badaniu, powód ten został wymieniony przez 2,6% respondentów wśród tych, którzy planują zmienić miejsce zamieszkania. W indywidualnych rozmowach z niektórymi przedstawicielami białoruskiej społeczności imigrantów w Białymstoku (poza ramami niniejszego badania) pojawiły się sygnały o przypadkach indywidualnej dyskryminacji ze strony wynajmującego w stosunku do obywateli Białorusi. Na przykład, niektórzy rozmówcy mówili, że jeśli właściciel mieszkania słyszał ich akcent i dowiadywał się, że pochodzą z Białorusi, to od razu wskazywał, że wynajmuje mieszkania tylko polskim obywatelom lub obywatelom krajów członkowskich UE. Ponadto niektóre białoruskie rodziny w Białymstoku miały trudności z wynajęciem mieszkania, ponieważ czasami odmawiano im wynajęcia mieszkania ze względu na to, że właściciel nie chciał wynajmować mieszkania parom z dziećmi. W kontekście informacji uzyskanych od niektórych białoruskich imigrantów w Białymstoku należy również zauważyć, że na wzrost niechęci do Białorusinów ze strony społeczeństwa przyjmującego wskazują również wyniki ogólnopolskiego sondażu „Stosunek do innych narodów rok po wybuchu wojny na Ukrainie”, przeprowadzonego przez Centrum Badania Opinii Społecznej (CBOS). Z przeprowadzonego badania wynika, że w 2023 roku (roku po rozpoczęciu agresji militarnej Rosji na Ukrainę oraz na tle silnych więzi politycznych i gospodarczych między Białorusią a Rosją) odsetek obywateli Polski wyrażających antypatię wobec Białorusinów wzrósł aż o 22 p.p. w porównaniu do 2022 roku, osiągając najwyższy poziom od 2010 roku – 51%. W wyniku tego Białorusini stanęli na trzecim miejscu pod względem antypatii polskich obywateli, znajdując się za Rosjanami i Arabami. Należy również zauważyć, że najwyższy poziom sympatii i odpowiednio najniższy poziom antypatii do białoruskiego narodu obywatele polscy wyrazili w 2021 r., czyli rok po od rozpoczęcia kryzysu politycznego w Białorusi. Wówczas sympatię do Białorusinów wyraziło 47% polskich obywateli, a antypatię – 17% (CBOS 2023). Takie wyniki badania stosunku do Białorusinów, a także otrzymane

informacje o indywidualnych praktykach dyskryminacyjnych, mogą mieć znaczący negatywny wpływ na proces adaptacji i integracji białoruskich imigrantów w nowym miejscu osiedlenia się (Galster 1988; Peach 1996a), zwłaszcza w przypadku nowo przybyłych imigrantów, utrudniając im dostęp do różnych zasobów (w tym do zasobów mieszkaniowych) w przestrzeni społeczeństwa przyjmującego, a także rozwój więzi społecznych z autochtonami.

Wykres 7.

Z jakiego powodu planuje Pan/Pani zmienić miejsce zamieszkania?
(można wybrać maksymalnie 3 opcje odpowiedzi)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie odpowiedzi udzielonych przez N = 39 respondentów.

5. Podsumowanie oraz dyskusja wyników

Na podstawie analizy danych uzyskanych z sondażu on-line przeprowadzonego wśród białoruskich imigrantów w Białymstoku można wskazać, że przestrzenne osiedlenie się białoruskich rezydentów, którzy wzięli udział w badaniu, charakteryzuje się umiarkowaną dobrowolną koncentracją w centrum miasta oraz na osiedlach przyległych do centrum. Zbliżony wzorzec osiedlania się grup imigrantów w przestrzeni miejskiej można zaobserwować w Poznaniu (Gajda 2014; 2015), gdzie liczba mieszkańców i powierzchnia jest znacznie większa niż w Białymstoku.

Bazując na wynikach badania, można założyć, że charakter osiedlania się białoruskich obywateli w centralnych częściach Białegostoku jest uwarunkowany specyficzną morfologią przestrzeni miejskiej i koniunkturą na lokalnym rynku nieruchomości. Ponadto, centralne obszary miasta, ze względu na aprioryczne postrzeganie ich rozwoju infrastrukturalnego, mogą być uważane przez imigrantów za „miejsca przybycia” z funkcjonującymi tam „strukturami możliwości” (Hanhörster, Wessendorf

2020; Gerten et al. 2023). Co więcej, zamieszkiwanie w centralnych osiedlach Białegostoku nie wymaga od imigrantów z Białorusi posiadania specyficznego kapitału (ponadto samo miasto pełni rolę „domeny symbolicznej” (Nijakowski 2006) dla białoruskich imigrantów), a ich dysponowany kapitał jest dość powszechnie uwzględniany w przestrzeni społecznej miasta, zapobiegając tym samym ich wykluczeniu oraz marginalizacji na różnych polach społecznych. Istotną rolę w kształtowaniu się obecnego wzorca osadniczego wśród białoruskich rezydentów Białegostoku może odgrywać również proces suburbanizacji (Harasimowicz 2019), w który zaangażowani są przedstawiciele społeczeństwa przyjmującego, a także wewnętrzne i zewnętrzne migracje mieszkańców.

Mówiąc o warunkach mieszkaniowych białoruskich rezydentów w Białymstoku, można je scharakteryzować jako odpowiadające ich kryteriom i potrzebom, niewiele różniące się od warunków mieszkaniowych przeciętnego autochtonicznego mieszkańca miasta, co może przyczynić się do łatwiejszej adaptacji i dalszego procesu ich integracji w społeczeństwie przyjmującym. Warunki mieszkaniowe białoruskich imigrantów są również uwarunkowane formami dysponowanego przez nich kapitału, specyfiką urbanistyczną oraz dostępnymi ofertami na rynku nieruchomości w Białymstoku. Jednak istotnymi przeszkodami na drodze białoruskich imigrantów do zapewnienia sobie odpowiednich warunków mieszkaniowych może być obserwowany w ciągu ostatnich kilku lat znaczny wzrost kosztów wynajmu mieszkań, a także ewentualne, indywidualne praktyki dyskryminacyjne ze strony wynajmujących.

Przedstawione tu rozważania mogą stać się materiałem do pogłębionych badań nad procesem osiedlania się imigrantów i warunkami ich zamieszkania w różnych miastach Polski. Przy tym aktualność tego tematu badawczego jest uwarunkowana zmianami, jakie zaszły w ciągu minionych 20 lat po akcesji Polski do struktur UE. Co więcej, w przyszłych badaniach dotyczących tej problematyki istotne jest uwzględnienie wieloczynnikowości wpływającej na proces osiedlania się imigrantów w przestrzeni miejskiej (zob. Haandrikman et al. 2021: 4–8), a także charakteru możliwej koncentracji, która występuje nie tylko w wymiarze miejsca zamieszkania imigrantów, ale także w innych przestrzeniach miasta, np. miejskich obszarach rekreacji i rozrywki, centrach społeczno-kulturowych, węzłach komunikacyjnych itp. (zob. Piekut, Pryce, van Gent 2019; Piekut 2021).

Bibliografia

- Ager A., Strang A. (2008). „Understanding Integration: A Conceptual Framework”. *Journal of Refugee Studies*, 21 (2), 166–91.
- Anacka M., Okólski M. (2014). Migracja z Polski po akcesji do Unii Europejskiej, w: Lesińska M., Okólski M., Slany K., Solga B. (red.). *Dekada członkostwa w UE. Społeczne skutki emigracji Polaków po 2004 roku*. Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 45–70.
- Andersen H. S. (2017). Selective moving behaviour in ethnic neighbourhoods: white flight, white avoidance, ethnic attraction or ethnic retention? *Housing Studies*, 32(3), 296–318.

- Asselin O., Dureau F., Fonseca L., Giroud M., Hamadi A., Kohlbacher J., Lindo F., Malheiros J., Marcadet Y., Reeger U. (2006). Social integration of immigrants with special reference to the local and spatial dimension, in: Pennix R., Berger M., Kraal K. (eds.), *International migration and settlement in Europe. A state of the art*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 133–170.
- Baas M., Schiller N. G. (2024). 'The End of Migration': Emerging trends and countervailing forces. *Transitions: Journal of Transient Migration*, 8(1–2), 3–23.
- Batorski D., Olcoń-Kubicka M. (2006). Prowadzenie badań przez internet – podstawowe zagadnienia metodologiczne. *Studia Socjologiczne*, 3, 99–132.
- Benassi F., Bonifazi C., Heins F., Lipizzi F., Strozza S. (2020). Comparing residential segregation of migrant populations in selected European urban and metropolitan areas. *Spatial Demography*, 8, 269–290.
- Benson M., O'Reilly K. (2009). Migration and the search for a better way of life: a critical exploration of lifestyle migration. *The sociological review*, 57(4), 608–625.
- BIP Urzędu Miejskiego w Białymstoku (2024). Statut Miasta Białegostoku. https://www.bip.bialystok.pl/akty_prawne/ (data dostępu: 15.03.2024).
- Błaszczak D. (2015). Transgraniczne sieci powiązań Polski, Białorusi i Ukrainy na przykładzie programu współpracy transgranicznej PL-BY-UA 2007–2013. *Opuscula Sociologica*, 14(4), 43–64.
- Bourdieu P. (2005). *Dystynkcja. Społeczna krytyka władzy sądenia*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Bourdieu P. (2008). *Zmysł praktyczny*. Kraków: Wydawnictwo UJ.
- Bourdieu P. (2018a). Social space and the genesis of appropriated physical space. *International journal of urban and regional research*, 42(1), 106–114.
- Bourdieu P. (2018b). The forms of capital. In *The sociology of economic life*. Routledge, 78–92.
- Bourdieu P., Wacquant, L.J. (2001). *Zaproszenie do socjologii refleksyjnej*. Warszawa: Oficyna Naukowa.
- Brunarska Z., Kaczmarczyk P., Piekut A. (2020). Postawy wobec imigrantów w „starych” i „nowych” krajach imigracyjnych. Czy historia imigracji ma znaczenie? w: Sztabiński P., Przybysz D., Sztabiński F. (red.). *Polska–Europa. Wyniki Europejskiego Sondażu Społecznego 2002–2018/19*. Warszawa: Wydawnictwo IFIS PAN, 92–112.
- Bui Quang P., Le Gallo F. (2020). Vivre en France et travailler au-delà des frontières: quelques perspectives sur les travailleurs frontaliers en France et dans l'UE. *Annales des Mines – Réalités industrielles*, 71–74.
- Burgess E.W., Park R.E., McKenzie R.D. (1925), *The City*. Chicago: Chicago University Press.
- CBOS. (2023). Stosunek do innych narodów rok po wybuchu wojny na Ukrainie. Komunikat z badań nr Nr 33.
- Centrum Aktywności Społecznej (2018). Mapa osiedli Białegostoku. <https://cas.bialystok.pl/pl/budzetobywatelski/budzetobywatelski2019/pomocnik/> (data dostępu: 15.08.2023).
- Cieślińska B. (2019). Mieszkańcy dużych miast a migracje międzynarodowe w świetle sondaży Centrum Badania Opinii Społecznej (CBOS), w: Cieślińska B. (red.), *Oblicza dużego miasta: instytucje, organizacje, procesy*. Białystok: Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, 235–253.
- Coleman J. S. (1988). Social capital in the creation of human capital. *American journal of sociology*, 94, 95–120.
- Duncan O. D., Duncan B. (1955). A methodological analysis of segregation indexes. *American sociological review*, 20(2), 210–217.

- Durkheim É. (2006). *Samobójstwo. Studium z socjologii*. Warszawa: Oficyna Naukowa.
- Figórska N., Wójtowicz M. (2012). Zmiany liczby i poziomu segregacji obcokrajowców w Bremie oraz uwarunkowania ich rozmieszczenia przestrzennego. *Prace Geograficzne*, (129), 23–41.
- Fihel A. (2006). Przestrzenny wzorec osiedlania się cudzoziemców w Polsce. *Studia Demograficzne*, (1 (149)), 49–67.
- Fihel A. (2007). Cechy społeczno-demograficzne i rozmieszczenie przestrzenne cudzoziemców w Polsce, w: Górny A., Grzymała-Każłowska A., Kępińska E., Fihel A., Piekut A. *Od zbiorowości do społeczności: rola migrantów osiedleńczych w tworzeniu się społeczności imigranckich w Polsce* (No. 27/85). CMR Working Papers, 11–38.
- Gajda H. (2014). Rozkład przestrzenny cudzoziemców w Poznaniu. *Człowiek i Społeczeństwo*, (37), 63–73.
- Gajda H. (2015). Przestrzenny wymiar integracji cudzoziemców w Poznaniu. *Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna*, (31), 75–86.
- Galster G. (1988). Residential segregation in American cities: A contrary review. *Population research and policy review*, 7, 93–112.
- Gałka J. (2009). Rozmieszczenie Polaków w Londynie, w: Górka Z., Zborowski A. (red.), *Człowiek i rolnictwo*. Kraków: Uniwersytet Jagielloński, Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej, 213–223.
- Gerten C., Hanhörster H., Hans N., Liebig S. (2023). How to identify and typify arrival spaces in European cities – A methodological approach. *Population, Space and Place*, 29(2), 1–15.
- Górny A., Grabowska-Lusińska I., Lesińska M., Okólski M. (red.) (2010). *Transformacja nieoczywista. Polska jako kraj imigracji*. Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego.
- Górny A., Kaczmarczyk P. (2019). European Migration Transition in the Context of Post-enlargement Migration from and into Central and Eastern Europe, w: Inglis Ch., Li W., Khadira B. (eds.). *The Sage Handbook of International Migration*. London: Sage, 358–375.
- Górny A., Toruńczyk-Ruiz S., Winiarska A. (Red.). (2019). *Po sąsiedztwie z różnorodnością. Interakcje w miejskich przestrzeniach lokalnych z perspektywy różnych grup mieszkańców*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Grzechnik J., Hess A., Gloc R., Najbor J. (2023). *Sąsiedztwo i e-sąsiedztwo: przykład Krakowa*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Grzegorzczak A., Jaczeńska B., (2018), Segregacja mieszkaniowa w Warszawie i Paryżu oraz ich obszarach metropolitalnych, w: Więckowski M., Jędrusik M., Coudroy de Lille L., Le Blanc L. (red.). *Geografia – wspólne idee, wspólne wizje. Sto lat współpracy polsko-francuskiej*. Warszawa: Uniwersytet Warszawski, Wydział Geografii i Studiów Regionalnych, 173–191.
- Grzymała-Każłowska A., Piekut A. (2007a). Społeczno-przestrzenne wzory osiedlania się i funkcjonowania imigrantów w metropolii warszawskiej, w: Górny A., Grzymała-Każłowska A., Kępińska E., Fihel A., Piekut A. *Od zbiorowości do społeczności: rola migrantów osiedleńczych w tworzeniu się społeczności imigranckich w Polsce* (No. 27/85). CMR Working Papers, 39–54.
- Grzymała-Każłowska A., Piekut A. (2007b). „Mała Ukraina” czy polskie Viettown? Społeczno-przestrzenne wzory zamieszkiwania imigrantów w metropolii warszawskiej. *Studia Regionalne i Lokalne*, (4 (30)), 77–99.
- GUS (2003). Raport z wyników Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2002. <https://stat.gov.pl/spisy-powszechne/narodowe-spisy-powszechne/narodowy-spis-powszechny-2002/raport-z-wynikow-narodowego-spisu-powszechnego-ludnosci-i-mieszkan-2002,3,1.html> (data dostępu: 15.01.2024).

- GUS (2023b). Przynależność narodowo-etniczna – dane NSP 2021 dla kraju i jednostek podziału terytorialnego. <https://stat.gov.pl/spisy-powszechnen/sp-2021/nsp-2021-wyniki-ostateczne/tablice-z-ostatecznymi-danymi-w-zakresie-przynaloznosci-narodowo-etnicznej-jezyka-uzywanego-w-domu-oraz-przynaloznosci-do-wyznania-religijnego,10,1.html> (data dostępu: 17.03.2024).
- GUS (2024b). Komunikat o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa podlaskiego w grudniu 2023 r. https://bialystok.stat.gov.pl/files/gfx/bialystok/pl/defaultaktualnosci/750/6/139/1/komunikat_12_2023.pdf (data dostępu: 11.02.2024).
- GUS (2012). Wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2011. <https://stat.gov.pl/spisy-powszechnen/sp-2011/nsp-2011-wyniki-wstepne/wyniki-narodowego-spisu-powszechnego-ludnosci-i-mieszk-2011,3,1.html> (data dostępu: 17.01.2024).
- GUS (2014). Miasta w liczbach 2012. https://stat.gov.pl/files/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5499/3/7/1/miasta_w_liczbach_2012_07_31_internet.pdf (data dostępu: 18.01.2024).
- GUS (2023a). Migracje zagraniczne na pobyt czasowy – wyniki NSP 2021. <https://stat.gov.pl/spisy-powszechnen/sp-2021/nsp-2021-wyniki-ostateczne/migracje-zagraniczne-na-pobyt-czasowy-wyniki-nsp-2021,4,1.html> (data dostępu: 18.01.2024).
- GUS (2024a). Bank Danych Lokalnych – NSP 2021 – Ludność. <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane/podgrup/temat> (data dostępu: 18.01.2024).
- Haandrikman K., Costa R., Malmberg B., Rogne A. F., Sleutjes B. (2021). Socio-economic segregation in European cities. A comparative study of Brussels, Copenhagen, Amsterdam, Oslo and Stockholm. *Urban Geography*, 44(1), 1–36.
- Hanhörster H., Wessendorf S. (2020). The role of arrival areas for migrant integration and resource access. *Urban Planning*, 5(3), 1–10.
- Harasimowicz A. (2019). Procesy urbanizacji w strefie zewnętrznej Białegostoku. *Optimum. Economic Studies*, 97(3), 125–150.
- Hasman J., Křížková I. (2023). Spatial incorporation of multiple immigrant groups in gateway cities: Comparative analysis of Sydney, Barcelona, and Prague. *International Migration Review*, 57(1), 128–159.
- https://otodompl.cdn.prismic.io/otodompl/681ca28b-6fc2-4783-b49ac1e9375a69a3_Rakning+Dzielnica+2020+Bia%C5%82ystok.pdf. (data dostępu: 20.01.202)
- Janik B. (2011). Imigranci i przestrzeń miejska, determinanty segregacji rezydencjalnej obcokrajowców w Barcelonie. *Studia Regionalne i Lokalne*, 12(46), 84–97.
- Jemielniak D. (2019). *Socjologia internetu*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Kaczmarczyk P. (2010). Poakcesyjne migracje Polaków: próba bilansu. *Studia Migracyjne: Przegląd Polonijny*, 36(4), 5–36.
- Kaczmarczyk P. (2014). Efekty migracji w odniesieniu do rynku pracy – przypadek polskich migracji poakcesyjnych. „*Studia BAS*”, 4(40), 55–80.
- Kanasz T. (2023). *Migracje Białorusinów do Polski. Perspektywa dyskursu społecznego*. Warszawa: Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej.
- Kościelniak I., Matykowski R. (2015). Rozmieszczenie obcokrajowców pochodzenia polskiego i tureckiego w Berlinie. *Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna*, (32), 67–80.
- KPRM (2022). Rozporządzenie w sprawie wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę oraz wysokości minimalnej stawki godzinowej w 2023 r. <https://www.gov.pl/web/premier/>

- rozporządzenie w sprawie wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę oraz wysokości minimalnej stawki godzinowej w 2023 r (data dostępu: 18.01.2024).
- Kubera J., Lisiecki S. (2014). Miasta migracyjne – problemy i perspektywy, w: Kuć-Czajkowska K., Sidor M. (red.), *Miasta – społeczne aspekty funkcjonowania*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, 323–336.
- Kucza M., Jabłonowski P., Falkowska, K. (2021). Białystok 2020 roku miastem wielokulturowym? w: Dolińska K., Makaro J. (red.). *Wielokulturowość polskich miast. Teoria, praktyka, polityka*. Kraków: Nomos, 133–154
- Lehdonvirta V., Oksanen A., Räsänen P., Blank G. (2021). Social media, web, and panel surveys: using non-probability samples in social and policy research. *Policy & internet*, 13(1), 134–155.
- Lesińska M., Okólski M. (2013). Wstęp, w: Lesińska M., Okólski M. (red.). *Współczesne polskie migracje: strategie – skutki społeczne – reakcja państwa*. Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 7–16.
- Lichter D.T., Parisi D., Ambinakudige S. (2020). The Spatial Integration of Immigrants in Europe: A Cross-National Study. *Popul Res Policy Rev*, 39, 465–491.
- Łobodzińska A. (2015). Imigranci w przestrzeni Oslo. w: Trzepacz P., Więclaw-Michniewska J., Brzosko-Sermak A., Kołós A. (red.). *Miasto w badaniach geografów, t. 1*. Kraków: Uniwersytet Jagielloński, Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej, 203–219
- Majer A. (2010). *Socjologia i przestrzeń miejska*. Warszawa: PWN
- Majer A. (2020). *Miasto według socjologii. Wybrane tematy*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Marcińczak S., Mooses V., Strömberg M., Tammaru T. (2021). A comparative study of immigrant-native segregation at multiple spatial scales in urban Europe. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 49(1), 43–65.
- Massey D. S. (1985). Ethnic residential segregation: A theoretical synthesis and empirical review. *Sociology and social research*, 69, 315–350.
- Massey D. S., Denton N. A. (1988). The dimensions of residential segregation. *Social forces*, 67(2), 281–315.
- Meeus B., van Heur B., Arnaut K. (2019). Migration and the Infrastructural Politics of Urban Arrival. in: Meeus B., Arnaut K., van Heur B. (eds.). *Arrival Infrastructures*. Cham: Palgrave – Macmillan.
- Narbut M. (2023). Społeczne i demograficzne cechy procesu migracji z Białorusi do Polski w latach 2016–2020, *Studia Migracyjne – Przegląd Polonijny*, 3(189): 147–174.
- New York: Simon & Schuster.
- Nijkowski L. M. (2006). *Domeny symboliczne. Konflikty narodowe i etniczne w wymiarze symbolicznym*. Warszawa: Scholar.
- OECD (2023). Indicators of Immigrant Integration 2023. <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/1d5020a6-en.pdf?expires=1710690132&id=id&accname=guest&checksum=9CE3732432A97F177436584B88E1C401> (data dostępu: 20.01.202).
- Okólski M. (2011). Modernizacyjna rola migracji. *CMR Working Papers* 46(104). Ośrodek Badań nad Migracjami UW.
- Okólski M. (2021a). The migration transition in Poland. *Central and Eastern European Migration Review*, 10(2), 151–169.
- Okólski M. (2021b). Przejście migracyjne w Polsce. *Studia Śląskie*, (88–89), 239–257.
- Otodom (2020). Rankingu Dzielnic Białystok 2020.

- Peach C. (1996a). Does Britain Have Ghettos? *Transactions of the Institute of British Geographers*, 21(1), 216–235.
- Peach C. (1996b). Good segregation, bad segregation. *Planning perspectives*, 11(4), 379–398.
- Pędziwiatr K., Brzozowski J., Stonawski M. (2021). *Integracja imigrantów w Krakowie i województwie małopolskim*. Kraków: Obserwatorium Wielokulturowości i Migracji.
- Pędziwiatr K., Brzozowski J., Mucha J., Stonawski M. (2021). *Imigranci w Krakowie. Od studentów do przedsiębiorców*. Kraków: Zakład Wydawniczy Nomos.
- Piekut A. (2021). Re-theorising spatial segregation: A European perspective, in: *Urban Inequality and Segregation in Europe and China: Towards a New Dialogue*. Cham: Springer International Publishing, 13–38.
- Piekut A., Pryce G., van Gent, W. (2019). Segregation in the twenty first century: Processes, complexities and future directions. *Tijdschrift voor economische en sociale geografie*, 110(3), 225–234.
- Piekut A., Valentine G. (2017). Spaces of encounter and attitudes towards difference: A comparative study of two European cities. *Social Science Research*, 62, 175–188.
- Pobyt (2024). Mapy i dane statystyczne. Imigranci i służby migracyjne Polski. <https://migracje.gov.pl> (data dostępu: 12.01.2024).
- Pötschke S., Rinken S. (Eds.). (2022). *Migration Research in a Digitized World: Using Innovative Technology to Tackle Methodological Challenges*. Cham: Springer.
- Putnam R.D. (2000). *Bowling Alone. The Collapse and Revival of American Community*. Touchstone Books/Simon & Schuster.
- Sadowski A. (1991). *Narody wielkie i małe*. Kraków: Uniwersytet Religioznawstwa, Uniwersytet Jagielloński.
- Salamońska J., Toruńczyk-Ruiz S. (2018). Migranci jako populacja trudna do zbadania: wyzwania metodologiczne, w: Lesińska M., Okólski M. (red.). *25 wykładów o migracjach*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar, 33–46.
- Sassen S. (2001). *The Global City: New York, London, Tokyo*. Princeton: Princeton University Press.
- Sayad A. (1999). *La double absence. Des illusions de l'émigré aux souffrances de l'immigré*. Paris: Éditions du Seuil.
- Schelling T. C. (1971). Dynamic models of segregation. *Journal of mathematical sociology*, 1(2), 143–186.
- Schiller N. G. (2024). Commentary: Migrants are the city, in: Portes A., Rodríguez M. (eds.). *Urbanization and Migration in Three Continents*. 1st ed. London: Routledge, 159–166.
- Simmel G. (2006). Mentalność mieszkańców wielkich miast, w: *Most i drzwi. Wybór esejów*. Warszawa: Oficyna Naukowa. 114–134.
- Siuda P. (2010). Prowadzenie badań w Internecie – podstawowe problemy etyczne. *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*, 72(4), 187–202.
- Szast M. (2016). Migracje wczoraj i dziś. Problematyka migracji przedakcesyjnych i poakcesyjnych z Polski. *Studia Polonijne*, (37), 5–24.
- Tammaru, T., Marcin ' Czak, S., Aunap, R., van Ham, M., Janssen, H. (2020). Relationship between income inequality and residential segregation of socioeconomic groups. *Regional Studies*, 54(4), 450–461.
- Toruńczyk-Ruiz S., Winiarska A. (2019). Sąsiedztwo i różnorodność: perspektywa międzynarodowa, w: Górny A., Toruńczyk-Ruiz S., Winiarska A. (red.). *Po sąsiedztwie z różnorodnością. Interakcje w miejskich przestrzeniach lokalnych z perspektywy różnych grup mieszkańców*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar, 20–52.

- Tourangeau R., Edwards B., Johnson T. P. (Eds.). (2014). *Hard-to-survey populations*. Cambridge: University Press
- UDSC (2023). Obywatele Białorusi w Polsce – raport. <https://www.gov.pl/web/udsc/obywatele-bialorusi-w-polsce--raport2> (data dostępu: 15.01.2024).
- Van Ham M., Tammaru T., Ubarevičienė R., Janssen H.J. (2021). Rising Inequalities and a Changing Social Geography of Cities: An Introduction to the Global Segregation Book, in: *Urban Socio-Economic Segregation and Income Inequality: A Global Perspective*. Berlin/Heidelberg: Springer, 3–26.
- Vertovec S. (2007). Super-diversity and its implications. *Ethnic and racial studies*, 30(6), 1024–1054.
- Vertovec S., Hiebert D., Spoonley P., Gamlen A. (2024). Visualizing superdiversity and “seeing” urban socio-economic complexity. *Urban Geography*, 45(2), 179–200.
- Wacquant L. (2006). Pierre Bourdieu, in: Stones R. (ed.), *Key Contemporary Thinkers*. London, New York: Macmillan, 215–229.
- Wacquant L. (2018). Bourdieu comes to town: Pertinence, principles, applications. *International journal of urban and regional research*, 42(1), 90–105.
- Weber M. (2002). *Gospodarka i społeczeństwo*. Warszawa: PWN.
- Zborowski A., Chaberkó T., Kretowicz P. (2011). Procesy suburbanizacji rezydencjonalnej w regionie miejskim Krakowa: przemiany społeczno-przestrzenne, w: Jakóbczyk-Gryszkiewicz I. (red.). *Regiony miejskie w Polsce. Dwadzieścia lat transformacji*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 49–72.